

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาความพร้อมของโครงการในระยะเริ่มต้นโครงการ(2539 - 2542)เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ

1. เพื่อประเมินความพร้อมของโครงการจัดการกลุ่มน้ำน่านตอนบนพื้นที่จัดการต้นน้ำสบสาย ระยะเริ่มต้นโครงการ โดยศึกษาเป็น 4 ด้านดังนี้

1.1 ด้านสภาพแวดล้อม

1.2 ด้านปัจจัยป้อน

1.3 ด้านกระบวนการ

1.4 ด้านผลที่คาดว่าจะได้รับจากการดำเนินโครงการระยะเริ่มต้น ตามวิเคราะห์เชิงตรรกะจากเอกสารโครงการ

2. เพื่อศึกษาเงื่อนไขความพร้อมของโครงการการจัดการกลุ่มน้ำน่านตอนบนหน่วยจัดการต้นน้ำสบสาย

2.1 ความเข้าใจต่อแนวคิด แนวปฏิบัติต่อรูปแบบการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน โดยมีหน่วยงานเป็นผู้สนับสนุน

2.2 ด้านแรงจูงใจ เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมและเกิดทัศนคติที่ดีสร้างผลต่อเนื่องในระยะยาว ซึ่งทำให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนได้

2.3 ด้านเวลา มีผลต่อการเตรียมความพร้อมของชุมชนก่อนดำเนินโครงการและระหว่างดำเนินโครงการระยะเริ่มต้น

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ศึกษาตามกระบวนการประเมินโครงการของรูปแบบซีพีพี(CIPP Model) ดังนั้นจึงได้นำเสนอผลการศึกษาเป็นลำดับดังนี้

ประเมินความพร้อมโครงการจัดการกลุ่มน้ำน่านตอนบน พื้นที่จัดการต้นน้ำสบสายระยะเริ่มต้นโครงการ ผู้ศึกษานำเสนอผลประเมินความพร้อมโครงการ เป็น 4 ตอน

1. สภาพแวดล้อมของโครงการ

1.1 สภาพพื้นที่ของโครงการ

จากการศึกษาเอกสารโครงการ(Project document) พบว่าโครงการนี้มีชื่อว่าโครงการจัดการกลุ่มน้ำน่านตอนบน บริหารงานโดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์หน่วย

ดำเนินการ คือ ส่วนอนุรักษ์ต้นน้ำของกรมป่าไม้ วันเริ่มต้นโครงการระยะแรก คือ 1 มิถุนายน 2539 ระยะเวลาทั้งหมด 7 ปี ระยะแรก 4 ปี ตั้งแต่ 2539-2543 ระยะที่สองใช้เวลา 3 ปี คือ 2544-2546 โครงการจัดการลุ่มน้ำน่านตอนบนเป็นการร่วมมือระหว่างประเทศไทย โดยกรมป่าไม้และประเทศเดนมาร์ก โดยสำนักงานความร่วมมือทางด้านสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาแห่งประเทศเดนมาร์ก(DANCED) เพื่อพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ควบคู่กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ โดยหลักการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ การคิด การวางแผน จนกระทั่งการปฏิบัติร่วมกันในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐ องค์กรเอกชน และประชาชนในพื้นที่โครงการที่อาศัยอยู่บริเวณฝั่งขวาตอนบนของกลุ่มน้ำน่าน มีพื้นที่ทั้งหมด 912 ตารางกิโลเมตร มีหมู่บ้านที่มีผลกระทบโดยตรงต่อการใช้ที่ดินบริเวณต้นน้ำ 44 หมู่บ้าน มีประชากรประมาณ 20,000 คน (3,843 หลังคาเรือน) มีชาวเขา 28 หมู่บ้าน ประกอบด้วย เผ่าขมุ ลาว ถิ่น ถิ่น เย้า และม้ง ส่วนหมู่บ้านชาวไทยจะอยู่ในพื้นที่ตอนล่าง ซึ่งประชากรส่วนใหญ่มีความเป็นอยู่ที่ค่อนข้างยากจน และมีอาชีพในด้านการเกษตรและรับจ้างทั่วไป ประชาชนเหล่านี้ได้ทำการเกษตรโดยการบุกเบิกแผ้วถางทำลายป่าต้นน้ำลำธาร เพื่อทำไร่เลื่อนลอยในพื้นที่โครงการ จนมีสภาพเป็นป่าเสื่อมโทรมเป็นจำนวนมาก ในพื้นที่โครงการทั้งหมด 570,912 ไร่ จะมีป่าเสื่อมโทรมจำนวน 426,968 ไร่หรือคิดเป็นร้อยละ 74.78 ของพื้นที่ทั้งโครงการ นอกจากนี้การเกิดไฟป่าเป็นประจำทุกปี ยิ่งทำให้สภาพป่ายิ่งเสื่อมสภาพมากขึ้นจนอาจเกิดผลกระทบต่อชุมชนในอนาคตอันใกล้นี้ ฉะนั้นการดำเนินการพัฒนาทรัพยากรป่าไม้ เพื่อเป็นแหล่งต้นน้ำที่เอื้อประโยชน์แก่ชุมชนในอนาคต และการพัฒนาจะประสบผลสำเร็จนั้นต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายรวมทั้งประชากรในพื้นที่ ซึ่งเป็นผู้ใช้ทรัพยากร ให้หันมาให้การสนับสนุนหรือมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ดำเนินงานโครงการ เป็นพื้นที่บริเวณฝั่งขวาตอนบนกลุ่มน้ำน่าน อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของจังหวัดน่าน ในท้องที่อำเภอท่าวังผา และกิ่งอำเภอสองแคว ครอบคลุมพื้นที่ดำเนินงานของหน่วยจัดการต้นน้ำรวม 6 หน่วย รวมพื้นที่ทั้งสิ้น 912 ตารางกิโลเมตรหรือ 570,912 ไร่ ประกอบด้วย

1. หน่วยจัดการต้นน้ำขุนน้ำพริก มีพื้นที่	108	ตารางกิโลเมตร
2. หน่วยจัดการต้นน้ำห้วยยอด มีพื้นที่	128	ตารางกิโลเมตร
3. หน่วยจัดการต้นน้ำน้ำยาว มีพื้นที่	96	ตารางกิโลเมตร
4. หน่วยจัดการต้นน้ำน้ำหุ่ย มีพื้นที่	288	ตารางกิโลเมตร
5. หน่วยจัดการต้นน้ำน้ำน่านเหนือ มีพื้นที่	190	ตารางกิโลเมตร
6. หน่วยจัดการต้นน้ำสบสาย มีพื้นที่	102	ตารางกิโลเมตร

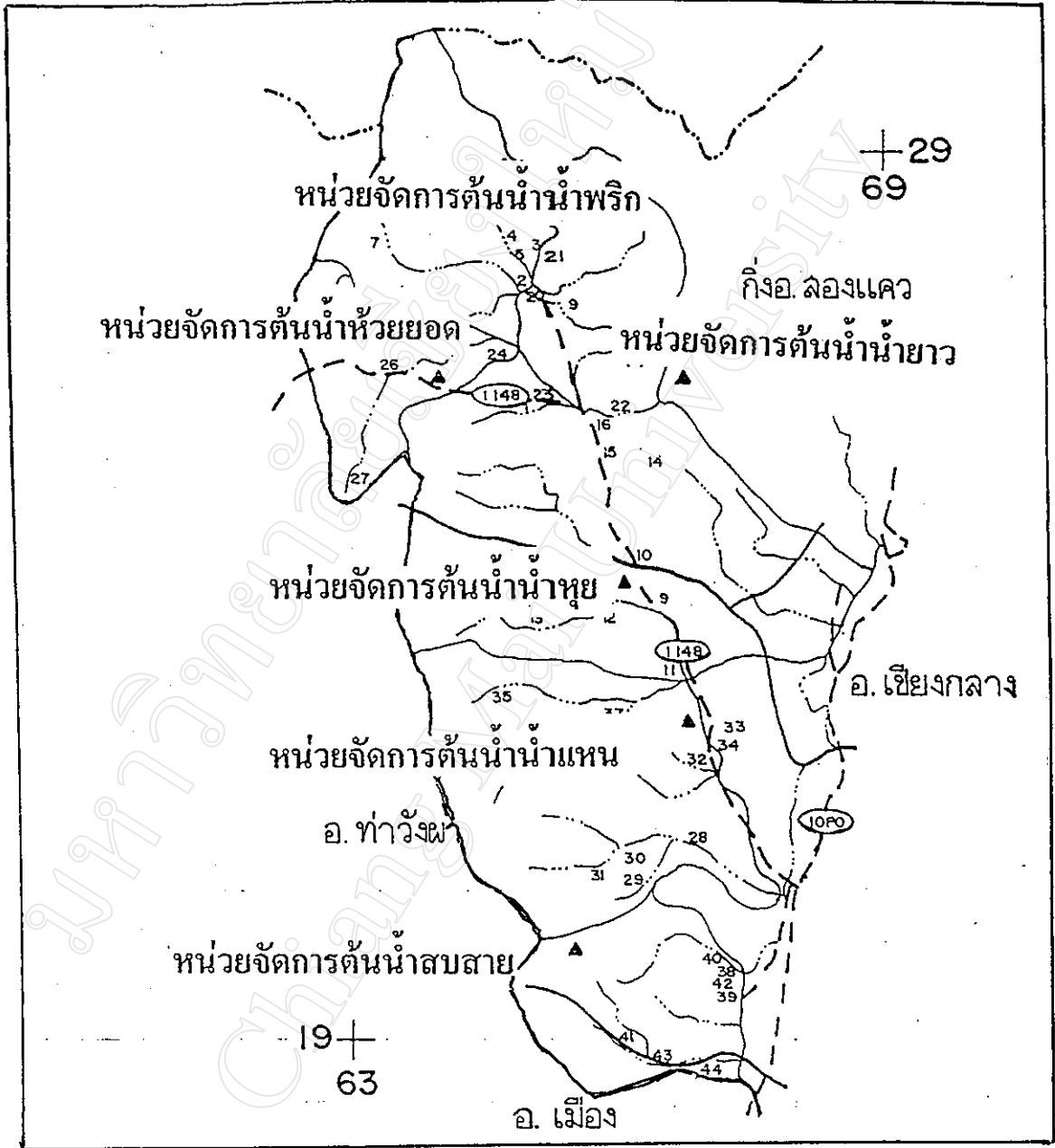
ตารางที่ 4 แผนการใช้ที่ดินพื้นที่โครงการทั้ง 6 หน่วยจัดการต้นน้ำ(ไร่)

การใช้ที่ดิน	หน่วยจัดการต้นน้ำ						รวม
	น้ำหุข	น้ำพริก	น้ำยาว	น้ำห้วยยอด	น้ำแหน	น้ำสบสาย	
ป่าธรรมชาติ	4687	7000	16250	10000	9000	1750	48687
ป่าเสื่อมโทรม							
- สืบพันธุ์ตามธรรมชาติ	108993	21700	10000	9000	20000	20000	189693
- ต้องการการปลูกป่า	37700	49725	27500	43475	66875	12000	237275
พื้นที่ปลูกป่า	10782	900	1900	900	9657	10632	34771
พื้นที่เกษตรกรรม	18750	1925	4350	2875	13218	19368	60486
รวม(ไร่)	180912	81250	60000	66250	118750	63750	570912
รวม(ตร.กม.)	288	130	96	103	190	102	912

จากตารางที่ 4 รวมพื้นที่โครงการรวม 912 ไร่ และเฉพาะของหน่วยจัดการต้นน้ำสบสาย จำนวน 102 ไร่ ซึ่งจะแสดงให้เห็นเป็นแผนที่ของตำแหน่งการดำเนินโครงการ ตามลำดับโดยแผนที่หน้า 52 แสดงตำแหน่งพื้นที่โครงการในพื้นที่ของจังหวัดน่าน แผนที่หน้า 53 แสดงขอบเขตโครงการในพื้นที่ของอำเภอท่าวังผา แผนที่หน้า 54 แสดงตำแหน่งของหน่วยจัดการต้นน้ำทั้ง 6 หน่วย ของพื้นที่โครงการ แผนที่หน้า 55 แสดงตำแหน่ง 44 หมู่บ้านของพื้นที่โครงการทั้งหมด 6 หน่วย เช่นกัน พร้อมกับระบุชื่อหมู่บ้านตามหมายเลขที่กำกับไว้ สำหรับหน่วยสบสายจะเริ่มที่หมายเลข 38 ถึง 45 และแผนที่หน้า 56 แสดงการจัดชั้นคุณภาพลุ่มน้ำของหน่วยจัดการต้นน้ำสบสาย ซึ่งมี 7 หมู่บ้านของ 2 ตำบล

จากข้อมูลจากการสอบถาม สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่โครงการทั้งระดับผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการก่อนเริ่มดำเนินโครงการระยะแรกนั้น โครงการได้เตรียมสำรวจข้อมูล โดยการร่วมมือของเจ้าหน้าที่กรมป่าไม้หน่วยจัดการต้นน้ำและผู้เชี่ยวชาญของDANCED เพื่อเตรียมข้อมูลในด้านปัจจัยป้อนและแผนดำเนินงานต่อไป ตามตารางที่ 4 ได้แสดงข้อมูลหน่วยจัดการต้นน้ำทั้ง 6 หน่วยว่าได้วางแผนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทั้งอนุรักษ์และการฟื้นฟู โดยกำหนดเป็นจำนวนไร่และตารางกิโลเมตรต่อพื้นที่

แผนที่แสดงพื้นที่โครงการ

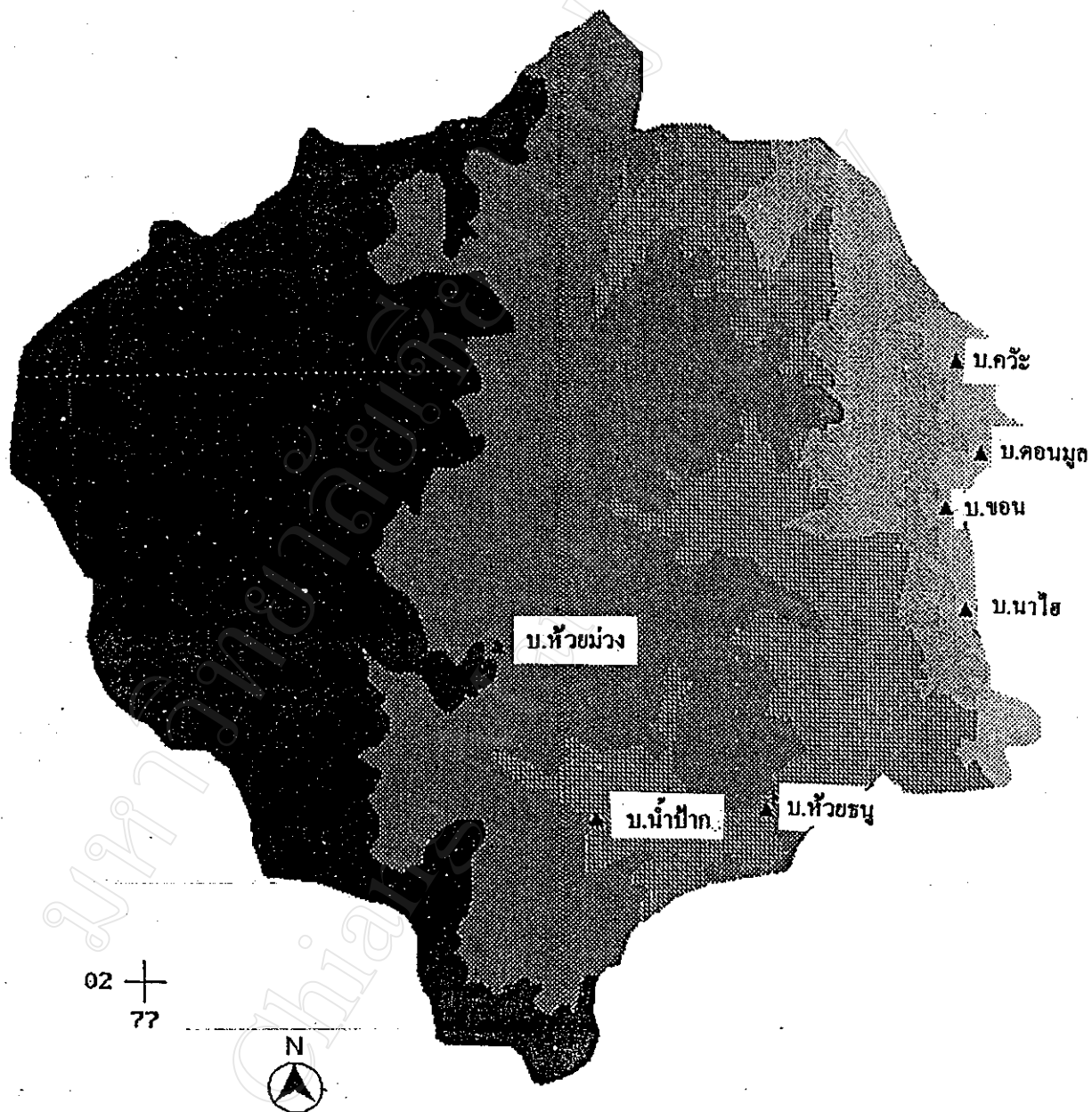
- 24 หมู่บ้าน
- ขอบเขตประเทศ
- ขอบเขตอำเภอ
- ขอบเขตหน่วยจัดการต้นน้ำ
- (1148)— ถนน
- ~ แม่น้ำ

แผนที่แสดงโครงการจัดการลุ่มน้ำน่านตอนบน แสดงขอบเขตหน่วยจัดการต้นน้ำ 6 หน่วย
และที่ตั้งหมู่บ้านเป้าหมาย 44 หมู่บ้าน

1. บ. ห้วยเลา	24. บ. น้ำลึก
2. บ. ห้วยเกลือบ	25. บ. สันเจริญ
3. บ. โหม่ชายแดน	26. บ. น้ำสักใต้
4. บ. ห้วยมอย	27. บ. สบเป็ด
5. บ. น้ำหลู	28. บ. น้ำโมง
6. บ. น้ำปาน	29. บ. ปางสา
7. บ. รังเสา	30. บ. น้ำกิ
8. บ. ปางसान	31. บ. น้ำแบ่ง
9. บ. สบพาง	32. บ. รังผาง
10. บ. ปางคอม	33. บ. แหน
11. บ. ผาสิงห์	34. บ. สวาก
12. บ. ยอด	35. บ. ห้วยม่วง
13. บ. ผาหลัก	36. บ. สันติสุข
14. บ. รังไฟ	37. บ. น้ำไคร้
15. บ. น้ำเกาะ	38. บ. พ้อ
16. บ. ปางไฮ	39. บ. กัวะ
17. บ. สองแคว	40. บ. ดอนมูล
18. บ. โหม่	41. บ. ขอน
19. บ. หงทุ่ง	42. บ. นาไฮ
20. บ. ขุนน้ำพริก(น้ำโมง)	43. บ. ห้วยม่วง
21. บ. ถ้ำเวียงแค	44. บ. น้ำป่าก
22. บ. ปางปูก	45. บ. ห้วยธนู
23. บ. น้ำพัน	

แผนที่การจัดชั้นคุณภาพลุ่มน้ำหน่วยจัดการต้นน้ำสบสาย

■	1A : 38.38 Sq.Km.
▨	2 : 35.20 Sq.Km.
▩	3 : 17.08 Sq.Km.
▧	4 : 7.95 Sq.Km.
▦	5 : 3.39 Sq.Km.
Total : 102 Sq.Km.	

ตารางที่ 5 แสดงข้อมูลของ 7 หมู่บ้าน 2 ตำบลของหน่วยจัดการต้นน้ำสบสาย

ลำดับ	หมู่บ้าน	หมู่ที่	ตำบล	อำเภอ	ระวาง	แผนที่	พิกัด	เผ่า	ศาสนา	แหล่งค้า	จำนวน	จำนวน	ประชากร	ระยะเวลา	ชื่อป่าสงวน		การจำแนก	
															ครอบครัว	รวม	การตั้ง	หมู่บ้าน
1	ดอนมด	2	ศรีภูมิ	ท่าวังผา	5147II	873087	ไทย	พุทธ	140	154	765	190	n/a	n/a	4	n/a		
2	นาโส	5	ศรีภูมิ	ท่าวังผา	5147II	870072	ไทย	พุทธ	71	82	320	>30	n/a	n/a	4	n/a		
3	คัวะ	6	ศรีภูมิ	ท่าวังผา	5147II	873101	ไทย	พุทธ	319	353	1,658	250	n/a	n/a	4	n/a		
4	ห้วยม่วง	8	ศรีภูมิ	ท่าวังผา	5147II	814065	ไทย	พุทธ	71	79	304	41	ป่าน้ำยาว	ป่าน้ำยาว	4	1		
5	ซอน	9	ศรีภูมิ	ท่าวังผา	5147II	872080	ไทย	พุทธ	52	77	185	16	n/a	n/a	4	n/a		
6	น้ำป่าก	7	ตาดชุม	ท่าวังผา	5147II	827043	ไทย	พุทธ	61	63	249	>60	ป่าน้ำยาว	ป่าน้ำยาว	2	1		
7	ห้วยตมู	9	ตาดชุม	ท่าวังผา	5147II	847043	ไทย	พุทธ	83	86	327	>50	ป่าน้ำยาว	ป่าน้ำยาว	2	2.1		
											797	894	3,808					

W = การจำแนกชั้นคุณภาพหลุมน้ำ

C = การจำแนกชุมชนพื้นที่สูง

n/a = ไม่มีข้อมูล

1.2 ปัญหาหลักของพื้นที่โครงการ

สภาพแวดล้อมของพื้นที่โครงการ และชุมชนในพื้นที่โครงการในด้านอื่นๆ ที่สำคัญ ได้มีการประเมินสภาพปัญหาในชุมชนก่อนดำเนินโครงการและพบปัญหา ดังนี้

- 1) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พบว่ามีปัญหาด้านการอนุรักษ์ดินและน้ำจริง การสัมภาษณ์และบอกเล่าของชาวบ้านในช่วงเก็บข้อมูลทราบว่า การใช้ประโยชน์ที่ดินและการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรไม่เหมาะสม ดินไม่มีคุณภาพ ซึ่งเกิดจากการขาดความรู้ ขาดข้อมูล และไม่มีการวางแผนการใช้ที่ดิน และยังไม่มีการกระตุ้นให้เกิดการตื่นตัวในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเกษตรกร และยังไม่พบว่ามีสภาพทั่วไปของกลุ่มน้ำมีการทำลายทรัพยากรป่าไม้เป็นจำนวนมาก ซึ่งเกิดจากลักลอบทำไม้อย่างผิดกฎหมาย การทำไร่เลื่อนลอยและจากไฟฟ้าโดยการเผาเพื่อการทำไร่เพื่อการปลูกสัตว์ การล่าสัตว์มักเกิดในฤดูแล้ง ซึ่งไม่สามารถควบคุมได้
- 2) ด้านสังคม ประชากรของชุมชนเป็นชาวพื้นเมืองดั้งเดิมเป็นส่วนมาก หลายชุมชนมีการจัดตั้งองค์กรเครือข่ายชุมชนชัดเจนและถูกต้องตามกฎหมาย แต่บางชุมชนไม่สามารถดำเนินกิจกรรมองค์กร หรือกลุ่มของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง เพราะขาดความรู้ ประสบการณ์ และขาดการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็น และงบประมาณบางส่วนรวมทั้งบางชุมชนพบว่าชุมชนยังมีการศึกษาค่าในระดับของผู้นำครอบครัวอยู่มาก ทำให้ขาดความเข้าใจและสนใจในการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงการทำเกษตรและแนวทางการพัฒนารูปแบบใหม่ ๆ
- 3) ด้านเศรษฐกิจของชุมชน เป็นโครงสร้างทางการเกษตร ขาดการจัดการด้านเกษตร อุตสาหกรรม และมีรายได้น้อยมาก ส่วนใหญ่ผลผลิตได้น้อยและใช้ในการบริโภค ส่วนที่เหลือขายเพื่อเพิ่มรายได้มีน้อย รวมทั้งคุณภาพผลผลิตค่อนข้างต่ำและไม่สามารถขายผลผลิตในราคายุติธรรมได้ และส่วนหนึ่งของรายได้ของครอบครัวมาจากการขายแรงงานในต่างถิ่น

สรุปจากปัญหา ประการที่หนึ่ง คือ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสลายอย่างรุนแรงลงไปเรื่อย ๆ จึงเป็นเหตุผลที่ DANCED ให้ความช่วยเหลือ เพื่อต้องการฟื้นฟูสภาพของสิ่งแวดล้อม ความหลากหลายทางชีวภาพให้คืนดังเดิม ประการที่สองด้านสังคม จากการขาดความรู้ความเข้าใจในการก่อตั้งองค์กรของตนเองได้ ส่วนหนึ่งก็มาจากการระดับการศึกษาต่ำ และประการที่สามด้านเศรษฐกิจ จากสภาพพื้นที่ทำกินมีน้อยและต้องต่อสู้ทั้งในชุมชนและจากกฎหมายของรัฐในด้านป่าอนุรักษ์ จึงทำให้ส่วนหนึ่งต้องอพยพชั่วคราวและถาวร เพื่อไปหาเงินมาจุนเจือครอบครัว เพราะรายได้จากการเกษตรกรรมไม่เพียงพอและมีปัญหาหลายด้าน ดังกล่าว

1.3 ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มประชากรตัวอย่างที่ใช้ศึกษาทั้ง 3 กลุ่ม เพื่อเป็นฐานของข้อมูลที่เกี่ยวข้องสำหรับการอ้างอิง

ตารางที่ 6 ค่าความถี่และร้อยละข้อมูลพื้นฐานของประชาชนกลุ่มตัวอย่าง
ที่ศึกษาทั้ง 7 หมู่บ้านจำนวน 265 คน

จำแนก	รายการ	จำนวน	ร้อยละ
เพศ	ชาย	162	61.1
	หญิง	103	38.9
	รวม	265	100
อายุ	20-30	58	21.9
	31-40	93	35.1
	41-50	72	27.2
	51 ขึ้นไป	42	15.8
	รวม	265	100
การศึกษา	ไม่รู้หนังสือ	58	21.9
	ระดับประถม	164	61.9
	มัธยม	36	13.6
	อุดมศึกษา	7	2.6
	รวม	265	100
หน้าที่ รับผิดชอบ	ผู้นำท้องถิ่น / ผู้ช่วย	15	5.7
	กรรมการหมู่บ้าน	17	6.4
	สมาชิกของหมู่บ้าน	231	87.2
	อื่นๆ	2	0.8
	รวม	265	100
อาชีพ	เกษตรกรกรรม	182	68.7
	ราชการ	9	3.4
	รับจ้าง	36	13.6
	ค้าขาย	17	6.4
	ว่างงาน	21	7.9
	รวม	265	100

จากตารางที่ 6 ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับกลุ่มตัวอย่างประชาชนที่ใช้ศึกษาทั้ง 7 หมู่บ้าน จาก 2 ตำบล ของหน่วยจัดการต้นน้ำสบสาย ทั้งหมด 265 คน โดยคิดค่าเฉลี่ยจากร้อยละ 34 ของ จำนวนประชากรทั้งหมดโดยประมาณ เป็นชายร้อยละ 61.1 หญิงร้อยละ 38.9 และช่วงอายุที่ได้จากการสุ่มมากที่สุด คือ ระหว่าง 31-40 ปีร้อยละ 35.1 41-50 ปีร้อยละ 27.2 20-30ปีร้อยละ 21.9 และ 50 ปีขึ้นไปร้อยละ 15.8 กลุ่มตัวอย่างเป็นกลุ่มวัยทำงาน ผู้นำและนักเรียน นักศึกษาแต่ก็ยังมี ปัญหาจากเรื่องระดับการศึกษา ซึ่งพบว่าไม่รู้หนังสือร้อยละ 21.9 จบระดับประถมร้อยละ 61.9 ระดับมัธยมร้อยละ 13.6 และอุดมศึกษาร้อยละ 2.6 (จึงมีผลต่อการจัดเก็บข้อมูลว่า ต้องใช้วิธี สัมภาษณ์ พูดคุยเป็นส่วนใหญ่) ส่วนหน้าที่รับผิดชอบพบว่าเป็นผู้นำท้องถิ่นร้อยละ 5.7 เป็น กรรมการหมู่บ้านร้อยละ 6.4 เป็นสมาชิกหมู่บ้านร้อยละ 87.2 และ อื่น ๆ ร้อยละ 0.8 แต่การศึกษา ก็ไม่ได้ ทำให้การทำความเข้าใจพูดคุยแสดงข้อคิดเห็นเป็นปัญหามากแต่ประการใด เพราะช่วงที่ ผู้ศึกษาเก็บข้อมูลภาคสนาม ชาวบ้านได้เข้าใจนโยบาย วัตถุประสงค์ และระบบการมีส่วนร่วม บ้างแล้วส่วนอาชีพทำเกษตรกรรมร้อยละ 68.7 ข้าราชการร้อยละ 3.4 รับจ้างร้อยละ 13.6 ค้าขาย ร้อยละ 6.4 และว่างงานร้อยละ 7.9

ตารางที่ 7 ค่าความถี่และร้อยละข้อมูลพื้นฐานของเจ้าหน้าที่โครงการและหน่วยสบสาย

จำแนก	รายการ	จำนวน	ร้อยละ
เพศ	ชาย	13	52.0
	หญิง	12	48.0
	รวม	25	100
อายุ	20 - 30	10	40.0
	31 - 40	11	44.0
	41 - 50	4	16.0
	รวม	25	100
การศึกษา	ต่ำกว่าปริญญาตรี	3	12.0
	ปริญญาตรี	16	64.0
	ปริญญาตรีขึ้นไป	7	28.0
	รวม	25	100

ตารางที่ 7 (ต่อ) ค่าความถี่และร้อยละข้อมูลพื้นฐานของเจ้าหน้าที่โครงการและหน่วยสาขา

จำแนก	รายการ	จำนวน	ร้อยละ
ตำแหน่ง หน้าที่	ผู้บริหาร	3	12.0
	เจ้าหน้าที่	22	88.0
	รวม	25	100
สถานภาพ อาชีพ	ราชการ	3	12.0
	ลูกจ้างประจำ	14	56.0
	อื่น ๆ	8	32.0
	รวม	25	100
หน่วยงาน ที่สังกัด	สำนักงานใหญ่	7	28.0
	หน่วยจัดการย่อย	11	44.0
	อื่น ๆ ระบุ	5	20.0
	รวม	25	100
หน้าที่ รับผิดชอบ	ฝ่ายบริหาร	6	24.0
	ฝ่ายแผน / ติดตามผล	5	20.0
	ฝ่ายอบรม	1	4.0
	พนักงาน ระบุ...	10	40.0
	อื่น ๆ ระบุ....	3	12.0
	รวม	25	100

ตารางที่ 7 เป็นข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถามกลุ่มของเจ้าหน้าที่โครงการและหน่วยจัดการต้นน้ำสาขา ซึ่งกลุ่มตัวอย่าง มี 25 คน จาก 2 ที่ทำการของโครงการ คือ จากหน่วยงานใหญ่ 21 คน กับหน่วยสาขา 4 คน

พบว่า หน่วยงานโครงการมีความพร้อมเกี่ยวกับปัจจัยป้อนด้านบุคลากร ในเกณฑ์ต่าง ๆ หากนำไปเทียบเคียงกับข้อมูลจำนวนบุคลากรแล้วก็นับเกือบร้อยละ 100 ของเกณฑ์ที่วางไว้ของโครงการ

ตารางที่ 8 ค่าความถี่และร้อยละข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มองค์กร / หน่วยงานอื่น
ที่เกี่ยวข้องกับโครงการ

จำแนก	รายการ	จำนวน	ร้อยละ
เพศ	ชาย	11	55.0
	หญิง	9	45.0
	รวม	20	100
อายุ	20 - 30	9	45.0
	31 - 40	7	35.0
	41 - 50	4	20.0
	51 ปีขึ้นไป	-	-
	รวม	20	100
การศึกษา	ต่ำกว่าปริญญาตรี	6	30.0
	ปริญญาตรี	14	70.0
	ปริญญาตรีขึ้นไป	-	-
	รวม	20	100
ตำแหน่ง หน้าที่	ผู้บริหาร	2	10.0
	เจ้าหน้าที่	18	90.0
	รวม	20	100
สถานภาพ อาชีพ	ราชการ	17	85.0
	ลูกจ้างประจำ	3	15.0
	อื่น ๆ	-	-
	รวม	20	100
หน่วยงาน ที่สังกัด	กรมป่าไม้	4	20.0
	เกษตร	4	20.0
	องค์กร/หน่วยงานอื่น ๆ ระบุ...	12	60.0
	รวม	20	100

ตารางที่ 8(ต่อ) ค่าความถี่และร้อยละข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มองค์กร / หน่วยงานอื่น
ที่เกี่ยวข้องกับ โครงการ

จำแนก	รายการ	จำนวน	ร้อยละ
หน้าที่	ฝ่ายบริหาร	7	35.0
รับผิดชอบ	ฝ่ายแผน / ติดตามผล	2	10.0
หลัก	ฝ่ายอบรม	1	5.0
	ฝ่ายการเงิน	1	5.0
	พนักงาน ระบุ.....	5	25.0
	อื่น ๆ ระบุ.....	4	20.0
	รวม	20	100

ตารางที่ 8 ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่างขององค์กรและหน่วยงานอื่นๆ ในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับโครงการ ข้อสังเกตเกี่ยวกับระยะเวลาที่มีส่วนร่วมกับโครงการของเจ้าหน้าที่ดังกล่าว สูงสุดจะอยู่ที่ 2 ปีร้อยละ 45 3 ปีร้อยละ 30 1 ปีร้อยละ 20 4ปีร้อยละ 5 จากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์พูดคุยและตอบแบบสอบถาม ในความคิดเห็นอื่น ๆ พบว่าในระบบขององค์กรและราชการ ก็มีสิ่งๆที่เหมือนกันและเป็นไปอยู่เสมอๆ คือ การย้าย การบรรจุแต่งตั้งใหม่ การเลื่อนไหลไปยังหน่วยอื่น ๆ จึงทำให้การร่วมกับโครงการอย่างต่อเนื่องของแต่ละบุคคลเป็นไปได้ยาก

1.4 ความต้องการของชุมชนในพื้นที่โครงการ ข้อมูลส่วนนี้ได้จากกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ดำเนินโครงการ

ตารางที่ 9 ค่าความถี่และร้อยละของประชาชนเกี่ยวกับความต้องการให้โครงการเข้าไปดำเนินการในพื้นที่ จากกลุ่มศึกษา 265 คน

ลำดับ ที่	รายการความต้องการ	จำนวน / ร้อยละ		
		ใช่	ไม่ใช่	ไม่แน่ใจ
1	พื้นที่ป่าไม้	210 (79.25)	-	55 (20.8)
2	พื้นที่แหล่งน้ำ สร้างที่เก็บน้ำเพิ่ม	250 (94.34)	-	15 (5.7)
3	ต้องการที่ทำกินเพิ่ม	225 (84.90)	25 (9.4)	15 (5.7)
4	การอบรมเกี่ยวกับพัฒนาการเกษตร	220 (83.02)	15 (5.7)	30 (11.3)
5	การอบรมเกี่ยวกับอาชีพเสริมเพิ่มรายได้	205 (77.36)	-	60 (22.6)
6	การตั้งองค์กรเครือข่ายของชุมชน	210 (79.25)	30 (11.3)	25 (9.4)
7	จัดการการป้องกันเรื่องภัยจากไฟฟ้า	265 (100)	-	-
8	ต้องการงบประมาณสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ	265 (100)	-	-
9	การศึกษาดูงานจากแหล่งตัวอย่างอื่นๆ	150 (56.60)	98 (37.0)	16 (6.0)

ตารางที่ 9 ค่าความถี่และร้อยละของประชาชนเกี่ยวกับความต้องการให้โครงการเข้าไปดำเนินการในพื้นที่ ความต้องการให้พื้นที่ป่าอยู่ระดับสูงมากร้อยละ 79.25 แหล่งน้ำต้องการมากที่สุดร้อยละ 94.34 ต้องการที่ทำกินอยู่ระดับสูงมากที่สุดร้อยละ 84.90 ส่วนการต้องการอบรมเกี่ยวกับพัฒนาการเกษตรก็สูงมากที่สุดร้อยละ 83.02 และการส่งเสริมอาชีพอยู่ระดับมากร้อยละ 77.36 ความต้องการตั้งองค์กรเครือข่ายของชุมชนสูงมากที่สุดร้อยละ 79.25 ที่สูงมากที่สุดร้อยละ 100 มี 2 เรื่องคือการป้องกันไฟฟ้าและต้องการงบประมาณสนับสนุน ส่วนการศึกษาดูงานได้รับความสนใจจากกลุ่มส่วนใหญ่ปานกลางร้อยละ 56.60

นอกจากข้อมูลความคิดเห็นเห็นความต้องการของชุมชนในพื้นที่แล้ว ในเอกสารโครงการ ยังกล่าวไว้อีกว่า การจัดการลุ่มน้ำโดยกรมป่าไม้นั้นอยู่ในสถานการณ์ไม่ยั่งยืนนัก เพราะตามกฎหมาย ไม่อนุญาตให้มีการตั้งบ้านเรือนในพื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 1 เนื่องจาก พื้นที่โครงการทั้งหมดอยู่ในเขต ป่าสงวนแห่งชาติ จึงไม่ควรมีการทำการเกษตรกรรม ดังนั้น DANCEDเองจึงพยายามอย่างยิ่ง ที่เข้าไปแก้ไขปัญหาในส่วนนี้แก่ชุมชนในพื้นที่

1.5 สภาพแวดล้อมของหน่วยจัดการต้นน้ำสบสาย

เริ่มดำเนินงานเมื่อ ปี พ.ศ.2521 มีพื้นที่รับผิดชอบ 106 ตารางกิโลเมตร หรือ 66,250 ไร่ หน้าที่หลักของหน่วยงานก็คือ ฟื้นฟูและการปรับปรุงระบบนิเวศต้นน้ำ เช่น การเพิ่มความชื้นโดยการชะลอการไหลของน้ำและตะกอนบนพื้นที่ต้นน้ำ การทดแทนทางธรรมชาติ ด้วยการสร้างฝายต้นน้ำลำธารตามแนวพระราชดำริ ป้องกันรักษาป่าต้นน้ำ ป้องกันไฟป่า ป้องกันสัตว์เลื้อยไม่ให้ทำลายป่า และป้องกันการพังทลายของดินบริเวณพื้นที่ต้นน้ำ ด้วยการส่งเสริมการเกษตรเชิงอนุรักษ์ การปลูกแฝกปลูกสร้างจิตสำนึกและสนับสนุนชุมชนให้มีส่วนร่วม ในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ ดินและน้ำ ส่งเสริมคุณภาพชีวิตของชุมชนให้มีศักยภาพในการจัดการ ทรัพยากรป่าไม้ ดินและน้ำ

ส่วนสภาพปัญหาโดยทั่วไปของพื้นที่จัดการต้นน้ำสบสายนั้น เป็นลักษณะเดียวกันกับที่ได้ นำเสนอไว้แล้วในข้อ 1.1 บทที่ 4 นี้และการศึกษาด้านสภาพแวดล้อม ของหน่วยงาน โครงการและ พื้นที่ดำเนินการ นับว่าสอดคล้องกับสภาพปัญหาความต้องการของพื้นที่และชุมชนในพื้นที่โครงการ เนื่องจากว่า ตามที่ได้นำเสนอในบทที่ 1 แล้วว่าแม่น้ำน่านนั้นเป็นแม่น้ำสายหนึ่งที่จะเป็นลำน้ำใหญ่สมทบเป็นแม่น้ำเจ้าพระยาได้ ก็ต้องมาจากการรวมของลำน้ำ ลำธาร ห้วยใหญ่น้อย มากมายและเมื่อปัญหาที่เกิดกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในพื้นที่ต้นน้ำต่างๆ จากการกระทำของมนุษย์เป็นตัวการสำคัญ ทั้งเหตุผลที่จำเป็นและไม่จำเป็นก็ตาม

2. ด้านปัจจัยป้อน

การศึกษาด้านปัจจัยป้อนได้แยกเป็นปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกตามกรอบ แนวคิดการวิจัย ดังนี้

2.1 ปัจจัยภายใน

2.1.1 วัตถุประสงค์ จากเอกสารโครงการผู้ศึกษาพบว่าเป้าหมายหลักของโครงการ นี้คือ “ต้องการทำป่าให้อุดมสมบูรณ์” เป็นสำคัญ ส่วนวัตถุประสงค์ของโครงการจัดการลุ่มน้ำน่าน นั้นมี 4 ข้อใหญ่ คือ 1) เพื่อจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนโดยเพิ่มศักยภาพของหน่วยงาน

2) เพื่อพัฒนาป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วมพร้อมทั้งการวางแผนใช้ที่ดิน และการควบคุมไฟป่า
 3) เพื่อพัฒนาองค์กรชุมชนให้ยั่งยืน สนับสนุนเงินทุนให้พึ่งพาตนเองได้ 4) เพื่อพัฒนาระบบการวางแผนใช้ประโยชน์ที่ดิน ให้สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมแบบคนสามารถอยู่ร่วมกับป่าได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากการวิเคราะห์โครงสร้างเชิงตรรกะของวัตถุประสงค์จากเอกสาร โครงการได้วิเคราะห์ไว้ ดังนี้

(1) วัตถุประสงค์การพัฒนาและสิ่งแวดล้อม ให้ภายในปี พ.ศ.2553 บริเวณฝั่งขวาของกลุ่มน้ำน่านตอนบน จะได้รับการปรับปรุงอย่างมากในการจัดการทรัพยากรแบบยั่งยืน โดยการเพิ่มความสามารถของชุมชนท้องถิ่นและหน่วยงานของรัฐ

(2) วัตถุประสงค์เร่งด่วน ให้เกิดโครงสร้างองค์กรแบบยั่งยืนและฐานะทางการเงินในการป้องกันรักษาป่าไม้และอนุรักษ์ดินและน้ำต่อไปหลังจากพ้นช่วงโครงการไปแล้ว จะถูกจัดตั้งในหมู่บ้านร่วมโครงการ และที่หน่วยงานของรัฐในท้องถิ่นให้มีพื้นที่และคุณภาพการปกคลุมของป่าไม้ในพื้นที่โครงการ เพิ่มขึ้นภายในปี พ.ศ.2545 โดยการวางแผนการใช้ที่ดิน การปรับปรุงการเกษตรและการควบคุมไฟป่าที่ดีขึ้น ทำระบบการใช้ที่ดินแบบHolistic ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อดำรงไว้ซึ่งสิ่งแวดล้อมและผลผลิตที่สมบูรณ์ และเพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตที่จัดทำโดยผู้มีส่วนร่วมฝ่ายต่าง ๆ และนำไปประยุกต์ให้โดยผู้ใช้ที่ดินส่วนใหญ่

2.1.2 งบประมาณ

งบประมาณสนับสนุนโครงการโดยมาจาก 2 แหล่ง คือ จากความช่วยเหลือ DANCED ทุนทั้งหมด 17.6 ล้านบาท หรือ 79.2 ล้านบาท แบ่งเป็นระยะที่ 1 15.4 ล้านบาท หรือ 69.3 ล้านบาทและระยะที่ 2 2.2 ล้านบาท หรือ 9.9 ล้านบาท ในระยะที่ 2 ขึ้นอยู่กับผลการทบทวนเชิงบวกภายหลังระยะที่ 1 ดำเนินการแล้ว มีเงื่อนไขใช้จ่ายสำหรับบุคลากร 4.2 ล้านบาท หรือ 18.9 ล้านบาท สำหรับครุภัณฑ์ 0.7 ล้านบาท หรือ 3.15 ล้านบาทและใช้จ่ายอื่น ๆ 12.7 ล้านบาท หรือ 57.15 ล้านบาท

ส่วนงบช่วยเหลือจากรัฐบาลไทยทั้งหมด 201.9 ล้านบาท หรือ 44.8 ล้านบาท แบ่งเป็นระยะที่ 1 104.1 ล้านบาท หรือ 23.1 ล้านบาท และใช้สำหรับระยะที่ 2 97.8 ล้านบาท หรือ 21.7 ล้านบาท

จากข้อมูลความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม ผู้ศึกษาได้นำเสนอต่อไปนี้

ตารางที่ 10 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เกี่ยวกับงบประมาณที่สนับสนุนโครงการ

รายการความคิดเห็น	เจ้าหน้าที่โครงการ		ประชาชน		องค์กร/หน่วยงานอื่น	
	\bar{X}	SD	\bar{X}	SD	\bar{X}	SD
1. งบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนเหมาะสมและเพียงพอสำหรับดำเนินโครงการ	3.60	.76	2.92	.65	2.90	.31
2. ความคล่องตัวของ การสนับสนุนงบประมาณจากรัฐและDANCED	3.64	.81	3.03	.61	2.80	.41

จากตารางที่ 10 ความเหมาะสมของงบประมาณที่สนับสนุน ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่โครงการค่าเฉลี่ย 3.60 และ 3.64 เป็นความเห็นที่เหมาะสมมาก สำหรับค่าเฉลี่ยของประชาชนในพื้นที่และองค์กรอื่นๆ อยู่ระดับปานกลาง จากค่าเฉลี่ยดังกล่าวเป็นไปได้ว่าความใกล้เคียงของความเหมาะสมความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่โครงการน่าจะดีกว่ากลุ่มอื่นๆ เพราะว่าเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานก่อนดำเนินโครงการได้มีการอบรมนโยบายและรายละเอียดต่างๆ ดีกว่า และจากการศึกษาเอกสารโครงการ รายละเอียดการบริหารจัดการด้านการจัดสรรงบประมาณในแต่ละ ลักษณะตามตารางที่ 11 และ 12 ดังนี้

ตารางที่ 11 ข้อมูลสรุปด้านงบประมาณการช่วยเหลือของDANCED และรัฐบาลไทย
(x 1,000 บาทสำหรับไทย และ DKK สำหรับ DANCED)

ลักษณะ	รวม ระยะที่ 1		รวม ระยะที่ 2		รวม ทั้งหมด	
	รัฐบาลไทย	DANCED	รัฐบาลไทย	DANCED	รัฐบาลไทย	DANCED
1. บุคลากร	12,544	7,303	13,348	0	25,892	7,303
2. ครุภัณฑ์	4,913	1,343	0	0	4,913	1,343
3. การดำเนินงานในสำนักงาน	6,325	1,601	9,120	0	15,445	1,601
4. การปลูกป่า	68,010	140	62,550	0	130,560	140
5. การป้องกันไฟป่า	630	0	882	0	1,512	0

ตารางที่ 11(ต่อ) ข้อมูลสรุปด้านงบประมาณการช่วยเหลือของDANCED และรัฐบาลไทย
(x 1,000 บาทสำหรับไทย และ DKK สำหรับ DANCED)

ลักษณะ	รวม ระยะที่ 1		รวม ระยะที่ 2		รวม ทั้งหมด	
	รัฐบาล ไทย	DANCED	รัฐบาล ไทย	DANCED	รัฐบาล ไทย	DANCED
6. การปรับปรุงการเกษตร ผ่านกองทุนพัฒนา หมู่บ้าน	1,150	1,834	1,588	1,268	2,738	3,102
7. การสนับสนุนผ่านเครือข่าย ข่ายลุ่มน้ำ	180	160	270	140	450	300
8. การฝึกอบรมการสร้าง ความตื่นตัวและข่าวสาร	857	1,651	1,155	609	2,012	2,260
9. ความไม่แน่นอน(10%)	9,461	1,403	8,890	202	18,351	1,605
รวม	104,070	15,435	97,803	2,219	201,873	17,654

(หมายเหตุ : อัตราแลกเปลี่ยน 1 บาท = 0.2222 DKK ณ เดือนกันยายน พ.ศ.2538)

จากข้อมูลตารางที่ 11 และ 12 นี้ผู้ศึกษาต้องการนำเสนอ ให้เห็นภาพรวมของการวางแผนจัดสรรงบประมาณทั้งสองแหล่ง เพื่อใช้ในการดำเนินการตลอดโครงการ 7 ปี โดยแบ่งเป็น 2 ระยะ ตามรายละเอียดดังกล่าว ทั้งนี้ในระยะที่ 2 ต้องผ่านการประเมินผลการดำเนินงานในระยะที่ 1 เป็นที่พอใจของเจ้าของเงินทุนสนับสนุนก่อน จึงสามารถอนุมัติการสนับสนุนในระยะที่ 2 ได้ ซึ่งเป็นเงื่อนไขในระดับนโยบายของโครงการ อย่างไรก็ตาม ตามข้อมูลดังกล่าวพบว่าหน่วยงานโครงการมีความพร้อมด้านการเตรียมเงินทุนในระดับมาก

2.1.3 ด้านบุคลากรของหน่วยงานโครงการ

การเตรียมความพร้อมบุคลากรของโครงการ จากเอกสารโครงการได้กำหนดไว้ดังนี้

1) การบริหารองค์กร

โครงการจัดการลุ่มน้ำน่านตอนบน ดำเนินงานภายใต้ความรับผิดชอบของส่วนอนุรักษ์ต้นน้ำสำนักอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ กรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

โดยมีรูปแบบการจัดองค์กรการบริหาร แรกเริ่มดำเนินงานโดยยึดจากเอกสารโครงการที่ได้กำหนดให้มีคณะกรรมการชุดต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ ดังนี้

ระดับนโยบาย ได้แก่ คณะกรรมการบริหาร โครงการ(Steering committee) คณะกรรมการชุดนี้ประกอบด้วย อธิบดีกรมป่าไม้เป็นประธาน ผู้ว่าราชการจังหวัดน่าน เป็นรองประธาน ผู้แทนส่วนราชการ องค์กรเอกชน ชุมชนในพื้นที่และหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เป็นกรรมการผู้อำนวยการส่วนอนุรักษ์ต้นน้ำ เป็นกรรมการและเลขานุการหัวหน้าฝ่ายส่งเสริมและพัฒนาต้นน้ำและผู้อำนวยการโครงการจัดการลุ่มน้ำน่านตอนบน เป็นกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ มีหน้าที่ควบคุมกำกับดูแลเสนอแนะและติดตามการดำเนินงาน โครงการ ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ กลั่นกรองและให้ความเห็นชอบแผนการปฏิบัติงาน ทั้งแผนระยะยาวและแผนรายปี แต่งตั้งคณะอนุกรรมการและคณะทำงานอื่นๆ ได้ ตามความจำเป็น

ระดับจังหวัด สำนักงานโครงการจัดการลุ่มน้ำน่านตอนบนเป็นหน่วยงานบริหารงานโครงการและประสานงานในระดับจังหวัด โดยประสานกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้องในระดับจังหวัดและประสานงานกับคณะกรรมการพัฒนาจังหวัด

ระดับอำเภอและระดับตำบล หน่วยจัดการต้นน้ำ 6 หน่วย ซึ่งมีสำนักงานประจำอยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำในท้องที่อำเภอท่าวังผาและอำเภอสองแคว ปฏิบัติงานภายใต้การบริหารของโครงการ หัวหน้าหน่วยจัดการต้นน้ำทำหน้าที่ปฏิบัติงานในภาคสนาม และประสานงานกับส่วนราชการระดับอำเภอและตำบล ที่มีพื้นที่อยู่ในเขตรับผิดชอบของแต่ละหน่วย รวมทั้งประสานงานกับคณะกรรมการพัฒนาในระดับอำเภอและองค์การบริหารส่วนตำบล และมอบหมายให้เจ้าหน้าที่ของหน่วยที่เรียกว่า เจ้าหน้าที่ประสานงานชุมชน ทำหน้าที่ช่วยประสานงานในระดับตำบลและในระดับหมู่บ้าน

ระดับหมู่บ้าน หมู่บ้านเป้าหมายในพื้นที่โครงการ จำนวน 44 หมู่บ้าน จะมีเจ้าหน้าที่ประสานงานชุมชน ซึ่งปฏิบัติงานประจำอยู่ในหมู่บ้าน ทำหน้าที่เตรียมชุมชนหมู่บ้านเป้าหมาย เพื่อเข้าร่วมในกิจกรรมการพัฒนาของโครงการ โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการดิน น้ำ ป่าไม้ และการวางแผนการใช้ที่ดิน การป้องกันไฟ เป็นผู้ประสานระหว่างหมู่บ้านกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ให้คำแนะนำในการจัดทำแผนงานและงบประมาณ เพื่อรับการสนับสนุนจากโครงการ เป็นผู้รวบรวมและรับส่งข้อมูลข่าวสาร จากทั้งโครงการสู่ประชาชนและประชาชนสู่โครงการ ช่วยจัดการฝึกอบรมให้กับชุมชน ตลอดจนให้การสนับสนุนวัสดุที่จำเป็นและเป็นที่ปรึกษาแก่ชุมชน

2) การจัดอัตรากำลัง

เนื่องจากการดำเนินงานโครงการ แบ่งเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 เวลา 4 ปี (พ.ศ. 2539 - 2543) และระยะที่ 2 เวลา 3 ปี (พ.ศ.2543 - 2546) บุคลากรประกอบด้วยข้าราชการ และลูกจ้างชั่วคราว ในระยะที่ 1 ลูกจ้างชั่วคราวบางส่วนจัดจ้างโดยงบประมาณจากกรมป่าไม้ แต่ส่วนมากจัดจ้างโดยเงินสนับสนุนจาก DANCED ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. ข้าราชการและลูกจ้างชั่วคราวกรมป่าไม้ รวมทั้งสิ้นจำนวน 29 อัตรา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 ส่วนกลาง

- ผู้ประสานงานโครงการ	1	อัตรา
- ผู้ช่วยผู้ประสานงานโครงการ	2	อัตรา

1.2 ระดับโครงการ

- ผู้อำนวยการโครงการ	1	อัตรา
- รองผู้อำนวยการโครงการ	1	อัตรา
- หัวหน้าฝ่ายบริหารและผู้ช่วย รวม	2	อัตรา
- หัวหน้าฝ่ายแผนที่และผู้ช่วย รวม	2	อัตรา
- หัวหน้าฝ่ายฝึกอบรมและผู้ช่วย รวม	3	อัตรา
- หัวหน้าฝ่ายแผนงาน
และติดตามผลและผู้ช่วย รวม	2	อัตรา
- ลูกจ้างชั่วคราว	9	อัตรา

1.3 ระดับสนาม

- หัวหน้าหน่วยจัดการต้นน้ำ	6	อัตรา

2. เจ้าหน้าที่ที่จัดจ้าง โดยเงินช่วยเหลือจาก DANCED จำนวน 24 อัตรา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 ระดับโครงการ

- ผู้ประสานงานโครงการ	1	อัตรา
- เลขานุการผู้ประสานงานโครงการ	1	อัตรา
- เจ้าหน้าที่ประจำฝ่ายต่าง ๆ ในสำนักงาน	7	อัตรา

2.2 ระดับสนาม

- เจ้าหน้าที่ประสานงานชุมชน	15	อัตรา

โครงการจัดการลุ่มน้ำน่านตอนบนมีสำนักงานตั้งอยู่ที่สำนักงานจัดการต้นน้ำน่าน (เขาน้อย) ตำบลคูใต้ อำเภอมือง จังหวัดน่าน ในส่วนขององค์กรบริหารโครงการ ประกอบด้วย ฝ่ายบริหารโครงการ ฝ่ายวางแผนและติดตามผล ฝ่ายแผนที่ ฝ่ายฝึกอบรมและข้อมูล และฝ่ายปฏิบัติงานภาคสนาม ซึ่งประกอบด้วย 6 หน่วยจัดการต้นน้ำ(เอกสารโครงการ, 2539)

ในส่วนของหน่วยจัดการต้นน้ำสบสาย มีบุคลากรประจำ 4 คน คือ หัวหน้าหน่วยสบสาย และเจ้าหน้าที่ประสานงานชุมชน 3 คน

ตารางที่ 12 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของจำนวนบุคลากรหน่วยสบสาย จาก 3 กลุ่ม ตัวอย่าง

รายการ	เจ้าหน้าที่โครงการ		ประชาชน		องค์กร/ หน่วยงานอื่น	
	\bar{X}	SD	\bar{X}	SD	\bar{X}	SD
1. ความเหมาะสมของบุคลากรหน่วยจัดการต้นน้ำสบสาย	3.36	.57	2.64	.53	2.45	.51

จากตารางที่ 12 ความเหมาะสมของบุคลากรหน่วยจัดการต้นน้ำสบสาย ความเห็นของเจ้าหน้าที่หน่วยเอง อยู่ระดับปานกลาง แต่จากการสัมภาษณ์โดยตรงจากหัวหน้าหน่วยสบสาย ได้รับข้อคิดเห็นว่าเหมาะสมแล้ว เพราะต้องการบริหารบุคลากรที่มีอยู่จำกัด ให้ทำงานอย่างเต็มประสิทธิภาพให้มากที่สุด มากกว่ามีบุคลากรมากกว่านี้ ส่วนด้านของประชาชนและองค์กรอื่น ๆ เห็นว่าอยู่ระดับเหมาะสมปานกลางและน้อยเนื่องจากมีความเห็นว่าควรมีมากกว่าที่มีอยู่

2.1.4 ด้านครุภัณฑ์

การนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับครุภัณฑ์ของโครงการที่ได้กำหนดไว้ในเอกสารโครงการนั้น ส่วนใหญ่จะอยู่ในความดูแลของหน่วยงานใหญ่ ส่วนหน่วยงานย่อยนั้นบริหารจัดการโดยการขออนุญาตเบิกไปใช้งาน ได้แก่ยานพาหนะ เครื่องมือสื่อสาร อุปกรณ์ที่สนับสนุนการดับไฟป่าในกรณีฉุกเฉิน เป็นต้น ผู้ศึกษาจึงขอนำเสนอโดยรวม ดังต่อไปนี้

ครุภัณฑ์ที่ดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างแล้ว

1. สนับสนุนงบประมาณโดยกรมป่าไม้ โดยได้จัดจ้างครุภัณฑ์ดังนี้

1.1 ครุภัณฑ์สิ่งก่อสร้าง

- อาคารสำนักงาน 1 หลัง ดำเนินการจัดสร้าง สำนักงานโครงการ ขึ้นบนพื้นที่บริเวณเดียวกับสำนักงานจัดการต้นน้ำน่าน(เขาน้อย) อำเภอเมือง จังหวัดน่าน ปัจจุบัน สร้างเสร็จแล้วและเริ่มใช้เป็นสำนักงานโครงการ เมื่อเดือน กรกฎาคม 2540

1.2 ครุภัณฑ์ยานพาหนะและขนส่ง

- รถบรรทุกขนาด 1 ตัน ขับเคลื่อน 4 ล้อ จำนวน 2 คัน ใช้สำหรับ ป้องกันและดับไฟป่าเคลื่อนที่ ใช้ทั่วไปในพื้นที่หน่วยจัดการต้นน้ำ

- รถบรรทุกขนาด 1 ตัน ขับเคลื่อน 4 ล้อ แบบดับเพลิงแบบ จำนวน 1 คัน

1.3 ครุภัณฑ์ประจำสำนักงาน

- โต๊ะทำงาน ระดับ 7-9	1	ชุด
- โต๊ะทำงาน ระดับ 3-6	10	ชุด
- โต๊ะทำงาน ระดับ 1-2	10	ชุด
- โต๊ะพิมพ์ดีด	1	ชุด
- เครื่องพิมพ์ดีดแบบ ไฟฟ้า ชนิดมีหน่วยความจำ	1	เครื่อง
- ตู้เหล็กขนาด 2 บาน (ม.อ.ก)	5	ตู้
- ตู้เหล็กขนาด 4 ลีนชัก (ม.อ.ก)	10	ตู้
- ตู้เก็บแผนที่	2	ตู้
- โต๊ะเขียนแบบ	2	ตัว
- เก้าอี้เขียนแบบ	2	ตัว
- เครื่องโทรสารแบบใช้กระดาษธรรมดา	1	เครื่อง

2. สนับสนุนประมาณ โดย DANCED

2.1 ครุภัณฑ์ยานพาหนะและขนส่ง

- รถ Land Cruiser ขับเคลื่อน 4 ล้อ	1	คัน
- รถ Minibus 12 ที่นั่ง	2	คัน
- รถดับเพลิงแบบ ขับเคลื่อน.4 ล้อ	1	คัน
- รถจักรยานยนต์	17	คัน

2.2 ครุภัณฑ์ประจำสำนักงาน

- ตู้กระจกเก็บเอกสาร	1	ตู้
- ตู้เก็บเอกสาร	4	ตู้

- โทรสาร	1	เครื่อง
- เครื่องถ่ายเอกสาร	1	เครื่อง
- คอมพิวเตอร์	3	เครื่อง
- ปริ้นเตอร์	3	เครื่อง
- เครื่องสำรองไฟ	3	เครื่อง
- โต๊ะคอมพิวเตอร์	4	ตัว
- โทรศัพท์เคลื่อนที่	1	เครื่อง
- สแกนเนอร์	1	เครื่อง
- แผนที่จังหวัดน่าน	66	ฉบับ
- แผนที่ระวาง โครงการ มาตรฐาน 1:50,000	66	ฉบับ
- ภาพถ่ายทางอากาศ	116	ฉบับ
- จัดสร้างรูปจำลองพื้นที่โครงการ	1	อัน

2.3 อุปกรณ์โสตทัศนูปกรณ์

- กล้องถ่ายรูป	11	ตัว
- กล้องถ่ายวิดีโอ	1	ตัว
- เครื่องเล่นวิดีโอ	1	เครื่อง
- โทรทัศน์	1	เครื่อง
- วิทยุเทป	1	เครื่อง
- เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ	1	เครื่อง
- เครื่องฉายสไลด์	1	เครื่อง
- จอสไลด์	1	อัน
- โต๊ะโทรทัศน์	1	ตัว
- อุปกรณ์เครื่องเสียง	1	ชุด
- วิทยุ (Soundboard)	1	เครื่อง

2.4 อุปกรณ์ดับไฟ

- อุปกรณ์ดับไฟป่าเคลื่อนที่	2	ชุด
-----------------------------	---	-----

ในส่วนของการคิดเห็นด้านครุภัณฑ์ ผู้ศึกษาได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการตอบความคิดเห็นแบบไม่ต้องการคำตอบตายตัว ในตอนที่ 4 ของแบบสอบถาม พบว่าจำนวนวัสดุครุภัณฑ์ตามที่ได้แจ้งรายละเอียดมาแล้วนี้ มีระดับความเหมาะสมปานกลาง เพียงพอสำหรับ

การดำเนินงานโครงการทั้งในสำนักงานใหญ่ และหน่วยงานย่อยในพื้นที่ดำเนินโครงการและมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นด้านครุภัณฑ์จำเป็น ที่ใช้ในพื้นที่โครงการ จาก 3 กลุ่มตัวอย่างศึกษา ดังนี้

ตารางที่ 13 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับครุภัณฑ์ที่ใช้ในโครงการ

รายการความคิดเห็น	เจ้าหน้าที่โครงการ		ประชาชน		องค์กร/ หน่วยงานอื่น	
	\bar{X}	SD	\bar{X}	SD	\bar{X}	SD
1. ความเหมาะสมของจำนวนยานพาหนะ	3.60	.82	3.11	.68	2.90	.31
2. ระดับที่มีอุปกรณ์ดับไฟป่าเหมาะสมและเพียงพอ	4.04	.73	2.93	.59	2.85	.49
3. ความเพียงพอและเหมาะสมของอุปกรณ์สื่อสารในหน่วยสบสาย	3.68	.75	-	-	-	-

ตารางที่ 13 ความเห็นของเจ้าหน้าที่หน่วยสบสาย เห็นว่ามีความเหมาะสมระดับมาก ประชาชนในพื้นที่โครงการมีความเห็นเกี่ยวกับยานพาหนะ และอุปกรณ์ดับไฟป่าระดับปานกลาง เช่นเดียวกับหน่วยงานอื่น ๆ และยังได้ให้ข้อเสนอแนะว่า หากมีมากกว่านี้ก็จะเป็ผลดีกับการปฏิบัติงานที่ต้องการความรวดเร็วในการปฏิบัติภารกิจต่างๆ..... ส่วนอุปกรณ์สื่อสารประชาชนและหน่วยงานอื่นๆ ไม่ได้เป็นผู้ใช้จึงไม่มีข้อมูลยืนยันในระดับความคิดเห็น

2.1.5 แผนการดำเนินงาน

ตามที่ได้กล่าวไว้ในข้อ 2.1:1 เกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของโครงการจากวัตถุประสงค์เร่งด่วน ได้ถูกนำมาเตรียมเป็นเป้าหมายและแผนการดำเนินงาน เพื่อกำหนดกิจกรรมต่างๆ ของโครงการต่อไป พอสรุปได้เป็นลำดับ ดังนี้

1) สำรวจข้อมูลพื้นฐาน ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ระบบการจัดการของหมู่บ้านต่าง ๆ พื้นที่ป่าไม้ ข้อมูลด้านเศรษฐกิจและสังคม การใช้ที่ดินเพื่อการเกษตร รูปแบบการจ้างงาน สถาบันหมู่บ้านเพื่อประโยชน์ในการวางแผน และประเมินผลกระทบต่อโครงการ

2) วางแผนการใช้ประโยชน์ที่ดิน เพื่อความสามารถในการให้ผลผลิตที่ยั่งยืน โดยความเห็นชอบร่วมกัน ของชาวบ้านทั้ง 44 หมู่บ้าน

3) ดำเนินการอบรมและกระตุ้นชาวบ้าน เจ้าหน้าที่ของโครงการและเจ้าหน้าที่ส่งเสริมระดับอำเภอ และเจ้าหน้าที่ประสานงานชุมชน ให้มีความสามารถดำเนินกิจกรรมของโครงการ โดยมีส่วนร่วมในการวางแผน

4) ชุมชนได้รับการสนับสนุนกิจกรรม เสริมรายได้บนพื้นฐานการพึ่งตนเองแบบยั่งยืน โดยผ่านคณะกรรมการหมู่บ้าน

5) สถาบันต่าง ๆ ในพื้นที่ ได้เข้าร่วมในการวางแผนการดำเนินงาน และการติดตามผลการดำเนินงานโครงการ เช่น คณะกรรมการหมู่บ้านเครือข่ายชุมชนต้นน้ำในพื้นที่โครงการ คณะกรรมการพัฒนาจังหวัด อำเภอ และตำบล

6) การฟื้นฟูพื้นที่ป่าไม้ โดยการปลูกป่าในพื้นที่โครงการให้ได้ 32,400 ไร่ ภายในปี พ.ศ.2545

7) เพิ่มพื้นที่และความสมบูรณ์ของป่าไม้โดยการสืบพันธุ์ตามธรรมชาติ 100,000 ไร่ ภายในปี พ.ศ.2545

8) ลดการเกิดไฟป่าได้ร้อยละ 50 ภายในปี พ.ศ. 2545 โดยการป้องกันและควบคุมไฟป่าในพื้นที่ 100,000 ไร่ โดยชาวบ้านและคณะทำงานของกรมป่าไม้

9) เกษตรกรในพื้นที่โครงการอย่างน้อยร้อยละ 50 จะได้รับความรู้และเทคนิคต่างๆ ทางการเกษตรเพื่อประโยชน์ในการแก้ไขปัญหา และปรับปรุงระบบการทำเกษตรให้สอดคล้องกับการอนุรักษ์ดินและน้ำ ภายในปี พ.ศ.2545

10) ลดการทำไร่เลื่อนลอยลงร้อยละ 35 ภายในปี พ.ศ. 2545 และลดการเพาะปลูกพืชบนพื้นที่ลาดชันให้เหลือร้อยละ 50 และเลือกชนิดพืชที่เพาะปลูกให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ โดยยึดหลักการเกษตรเชิงอนุรักษ์

2.1.6 ยุทธศาสตร์การดำเนินงาน

โครงการจัดการลุ่มน้ำน่านตอนบนได้กำหนดยุทธศาสตร์ในการดำเนินงาน เพื่อที่จะแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ให้ลุล่วงไปด้วยดี มีความสอดคล้องและตรงกับวัตถุประสงค์ของโครงการ ดังนี้

1) โครงสร้างสถาบัน(Institutional Framework) จะต้องเอื้ออำนวยหรือสนับสนุนการทำงานในลักษณะสหสาขา(Multidisciplinary) สร้างความรู้สึกร่วมกันและเป็นปึกแผ่นและมีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันระหว่างหน่วยงานที่ดำเนินการในพื้นที่ โดยร่วมกันรับผิดชอบตั้งแต่การวางแผน การดำเนินงานการติดตามผล โดยการดำเนินงานโครงการควรที่จะผสมผสานหรือบูรณาการคนเข้ากับโครงสร้างของงานเดิมที่มีอยู่ในพื้นที่

2) การวางแผนและการดำเนินงาน โครงการจะต้องอยู่บนพื้นฐานของการมีส่วนร่วม (Participatory Approach) โดยองค์กรชุมชนเป็นผู้วางแผนร่วมกับโครงการ

3) สร้างจิตสำนึกแก่ผู้ใช้ที่ดินและผู้ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนกลุ่มบุคคลที่มีความเชื่อมโยงทางการเมือง เพื่อตระหนักถึงผลเสียที่เกิดจากการทำลายทรัพยากรธรรมชาติที่จะก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง และทำให้ความสามารถในการให้ผลผลิตทางการเกษตรลดลง

4) พัฒนาบุคลากรของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับโครงการทั้งภาครัฐ องค์กรเอกชน ตลอดจนชาวบ้าน โดยให้การฝึกอบรม โดยเฉพาะแนวคิดในการทำงานแบบมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการจัดการและทักษะเฉพาะด้าน ซึ่งจะส่งผลให้มีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนตลอดไป

จากแผนการดำเนินงานจนถึงยุทธศาสตร์การดำเนินงาน สิ่งสำคัญที่เป็นหลัก คือ การคำนึงถึงพื้นฐานการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงาน

2.1.7 ด้านความรู้เกี่ยวกับนโยบายโครงการ

ตามระบุในการวางแผนงานโครงการ งานอันดับแรก คือ การเตรียมฝึกอบรม คณะทำงานและผู้มีส่วนร่วมอื่น ๆ เพื่อทำความเข้าใจในด้านนโยบาย ในการตัดสินใจดำเนินโครงการในพื้นที่ของโครงการนับเป็นปัจจัยภายในที่เป็นตัวเร่ง และมีแรงผลักดันต่อโครงการนี้และเป็นศักยภาพของเจ้าหน้าที่โครงการ ที่ต้องรับผิดชอบในการดำเนินการต่าง ๆ

ตารางที่ 14. ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของเจ้าหน้าที่โครงการ ด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายโครงการ

รายการ	\bar{X}	SD
1. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายของโครงการ	4.42	.78

จากตาราง 14 ระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการของเจ้าหน้าที่มีมากกว่ากลุ่มอื่นในด้านนโยบายของการตัดสินใจดำเนินโครงการของ DANCED เนื่องจากความรับผิดชอบโดยตรง และได้รับการอบรม ค่าเฉลี่ยระดับมาก ($\bar{X}=4.04$) และส่วนหนึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ที่ได้มีประสบการณ์จากการจัดการพื้นที่ลุ่มน้ำมา เช่น หัวหน้าหน่วยจัดการต้นน้ำหน่วยต่าง ๆ รวมถึงหน่วยจัดการลุ่มน้ำสบสายด้วย ซึ่งสอดคล้องกับวิเคราะห์ผล ตารางที่ 15

ตารางที่ 15 ค่าความถี่และร้อยละด้านความเข้าใจในเรื่องนโยบายของ
โครงการของเจ้าหน้าที่โครงการ จำนวน 25 คน

จำแนก	รายการ	ความถี่	ร้อยละ
เคยได้รับการ อบรมเกี่ยวกับ โครงการ	1. เคย / บ่อยครั้ง	17	68.0
	2. เคย / ไม่บ่อย	8	32.0
	3. ไม่เคยเลย	-	-

จากตารางที่ 15 ค่าความถี่ 17 คน จาก 25 เป็น(ร้อยละ 68.0) ที่เคยได้รับอบรมและบ่อยครั้งมีเพียง 8 คน(ร้อยละ 32.0)เท่านั้น ที่เคยแต่ไม่บ่อยในกลุ่มตัวอย่างไม่พบใครเลยที่ไม่เคยอบรม

2.1.8 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

จากโครงสร้างของปัจจัยด้านบุคลากรสามารถทราบว่าส่วนใหญ่เจ้าหน้าที่หน่วยงานโครงการ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ภาคสนามประจำหน่วยจัดการต้นน้ำ เป็นเจ้าหน้าที่ของกรมป่าไม้ ทั้งหน่วยงานอุทยานส่วนอนุรักษ์ต้นน้ำ ส่วนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ล้วนมีพื้นฐานความเข้าใจอยู่แล้ว จะมีบางส่วนซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ธุรการ เจ้าหน้าที่ด้านการสนับสนุนลูกจ้างทั้งประจำและชั่วคราวที่ทำงานเฉพาะ ไม่เกี่ยวข้องโดยตรงเท่านั้น

ตารางที่ 16 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของเจ้าหน้าที่โครงการด้านสิ่งแวดล้อมและ
ทรัพยากรธรรมชาติ

รายการความคิดเห็น	\bar{X}	SD
1. ความสำคัญของป่าไม้วางเป็นส่วนสำคัญของการเกิดแม่น้ำแหล่งน้ำ	4.44	.65
2. การทำให้ชาวบ้านรู้จักรักษาแหล่งน้ำ	4.00	.96
3. การดูแลให้การปรึกษาเรื่องการบำรุงดินให้มีคุณภาพ สำหรับการเพาะปลูกอย่างถูกต้องและด้วยตัวของชุมชนเอง	3.72	.86

ตารางที่ 16(ต่อ)ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของเจ้าหน้าที่โครงการด้านสิ่งแวดล้อมและ
ทรัพยากรธรรมชาติ

รายการ	\bar{X}	SD
4. การให้คำแนะนำส่งเสริมการนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นมา ร่วมใช้เพื่อการช่วยรักษาสิ่งแวดล้อม เช่น การใช้ปุ๋ย หมัก ปุ๋ยคอก ลดการใช้สารเคมีและนำสมุนไพรมาใช้ ในการเกษตร	3.84	1.03

จากตารางที่ 16 ระดับค่าเฉลี่ยความรู้ความเข้าใจด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ
มีมาก โดยเฉพาะด้านป่าไม้แหล่งน้ำ ($\bar{X}=4.44$) ในเรื่องของดินและการดูแล ความเข้าใจเกี่ยวกับ
แนวคิดนำภูมิปัญญามาใช้ให้สอดคล้องกับการรักษาสิ่งแวดล้อม มีค่าเฉลี่ยรองลงมา ($\bar{X}= 4.00,$
3.72, 3.84) จากการ สอบถาม สัมภาษณ์ ได้ความเห็นว่า เป็นความรู้เฉพาะเรื่องที่มีความเป็น
วิชาการและเทคนิคซับซ้อน

2.2 ปัจจัยภายนอก

ปัจจัยภายนอกที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยป้อนสู่โครงการ ผู้ศึกษาได้ศึกษาในด้านของ
นิเวศวิทยา ที่มีอยู่ในพื้นที่โครงการที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ วิถีชีวิตและ
วัฒนธรรม และปัจจัยที่เป็นตัวเร่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนา โดยศึกษาในด้านความรู้
ความเข้าใจ ดังต่อไปนี้

2.2.1 จำนวนประชากรของชุมชนในพื้นที่โครงการ

ตารางที่ 17 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับจำนวนประชากรในพื้นที่โครงการ

กลุ่ม	ความคิดเห็น	\bar{X}	SD
ประชาชน	1. จำนวนประชากรในพื้นที่โครงการ เหมาะสมกับกิจกรรมของโครงการ	3.15	.73
	2. จำนวนคนที่ออกไปทำงานรับจ้าง ทั้งถิ่นฐาน 3 ปีที่ผ่านมา	3.54	.50
	3. ชาวบ้านออกไปทำงานต่างถิ่นมีผลดี ต่อการดำเนินโครงการ	4.28	.67

ตารางที่ 17 (ต่อ)ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับจำนวนประชากรในพื้นที่โครงการ

กลุ่ม	ความคิดเห็น	\bar{X}	SD
เจ้าหน้าที่โครงการ	1. จำนวนประชากรในพื้นที่โครงการเหมาะสมกับกิจกรรมของโครงการ	3.64	.49
	2. จำนวนคนที่ออกไปทำงานรับจ้างที่ถิ่นฐาน3 ปีผ่านมา	3.32	.75
หน่วยงาน/องค์กรอื่น ๆ	1. จำนวนประชากรในพื้นที่โครงการเหมาะสมกับกิจกรรมของโครงการ	3.40	.50
	2. จำนวนคนที่ออกไปทำงานรับจ้างที่ถิ่นฐาน3 ปีผ่านมา	2.15	.81

ตารางที่ 17 จากข้อมูลกลุ่มประชาชนในพื้นที่ แสดงว่า จำนวนประชากรในพื้นที่โครงการอยู่ระดับปานกลาง($\bar{X}=3.15$) ซึ่งสอดคล้องว่ามีชาวบ้านไปรับจ้างต่างจังหวัดยังอยู่ระดับมาก($\bar{X}= 3.54$) เนื่องจากการรับจ้างทำให้น่าเม็ดเงินสู่ครอบครัวได้มากและรวดเร็วกว่าอย่างอื่น และเห็นว่าชาวบ้านที่ออกไปทำงานดังกล่าว ทำให้เกิดผลดีต่อการดำเนินงานโครงการระดับมากเช่นกัน($\bar{X}= 4.28$)

ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่โครงการ จำนวนประชาชนในพื้นที่เหมาะสมระดับปานกลาง($\bar{X}=3.64$) และระดับการทิ้งถิ่นฐานก็อยู่ระดับปานกลางเช่นกัน($\bar{X}=3.32$) สำหรับในความเห็นเจ้าหน้าที่ขององค์กร และหน่วยงานอื่น ๆ ความเหมาะสมอยู่ระดับปานกลาง($\bar{X}=3.40$) ดังนั้นระดับค่าเฉลี่ยจำนวนของประชาชนที่อยู่ร่วมโครงการนี้อยู่ในเกณฑ์ปานกลาง

2.2.2 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบาย

เกิดจากแนวคิดภายใต้ความสำเร็จของการจัดการโครงการพัฒนาที่สูงคอยสามหมื่นจังหวัดเชียงใหม่ ระหว่างปี 2530 - 2538 ตามหลักการของการมีส่วนร่วมและการสร้างศักยภาพที่เข้มแข็งของชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมโครงการการจัดการพื้นที่ลุ่มน้ำเพื่อแก้ปัญหการทำลายทรัพยากรป่าไม้ อันเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหากระทบต่อระบบนิเวศอีกมากมาย ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายของโครงการ จึงมีความจำเป็นที่ผู้มีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการทุกฝ่ายต้องมีความเข้าใจ เพื่อนำไปสู่การวางแผนกำหนดวัตถุประสงค์และกระบวนการดำเนินกิจกรรมโครงการต่อไป จึงศึกษาตามผลวิเคราะห์ต่อไปนี้

ตารางที่ 18 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายและ
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ของประชาชนและองค์กร/หน่วยงานอื่น

รายการความคิดเห็น	ประชาชน		องค์กร/หน่วยงาน อื่น	
	\bar{X}	SD	\bar{X}	SD
1. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบาย	2.48	.66	3.05	.60
2. เคยได้รับการอบรมมาแล้ว	1.66	.58	2.40	.50
3. ความรู้ความเข้าใจด้านป่าไม้	3.94	.71	3.50	.51
4. ความรู้ความเข้าใจด้านแหล่งน้ำ	4.23	.65	3.25	.55
5. ความรู้ความเข้าใจเรื่องดิน	3.02	.90	3.15	.37
6. ความรู้ความเข้าใจเรื่องการใช้ ภูมิปัญญารักษาสิ่งแวดล้อม	3.03	.81	3.10	.31

ตารางที่ 18 ค่าเฉลี่ยของความรู้ความเข้าใจในนโยบายโครงการกลุ่มประชาชนมีระดับน้อย ($\bar{X}=2.48$) องค์กรหน่วยงานอื่นมีระดับปานกลาง ประชาชนในพื้นที่ที่มีส่วนเข้าอบรมมาก่อนระดับน้อย ($\bar{X}=1.66$) เนื่องจากผู้นำชุมชนมีโอกาสมากกว่า ส่วนหน่วยงานอื่น ๆ อยู่ระดับปานกลาง เพราะส่วนใหญ่เป็นหน้าที่รับผิดชอบอยู่แล้วด้านนโยบาย และค่าเฉลี่ยด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ทั้ง 2 กลุ่มอยู่ระดับปานกลางถึงมาก อาจเป็นเพราะเป็นเรื่องที่ถูกสร้างให้เกิดความตระหนักจากกิจกรรมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ด้วยสื่อต่างๆที่เผยแพร่ตลอดเวลาอยู่แล้ว

2.2.3 การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อกิจกรรมโครงการ

ตามรายละเอียดในเอกสารโครงการ ในแผนงานและกระบวนการดำเนินงานมีกิจกรรมที่เตรียมไว้ในหัวข้อการวิเคราะห์กลยุทธ์ เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนว่าโครงการเน้นการสร้างความรู้ความเข้าใจและ จิตสำนึกในการป้องกันและอนุรักษ์ป่าไม้แก่บุคคลและชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำ โดยให้ชุมชนมีความรู้สึกรู้ว่าเป็นของพวกเขาเอง ซึ่งอยู่บนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมกลยุทธ์ที่ใช้ ได้แก่

1) ชาวบ้านปฏิบัติงานร่วมกับข้าราชการ ในการแบ่งเขตการใช้ประโยชน์ที่ดิน เช่น ป่าสงวน พื้นที่ปลูกป่า พื้นที่สำหรับการสืบพันธุ์ตามธรรมชาติ ป่าไม้ชุมชนพื้นที่ เกษตรกรรม ที่อยู่อาศัยและการบำรุงรักษาป่าไม้

2) พัฒนาเป็นกลไกการจัดการระบบเครือข่ายและข้อตกลงยินยอมของหมู่บ้านและมีการฝึกอบรมคณะกรรมการหมู่บ้าน ในการตรวจสอบ และบังคับใช้ในข้อตกลงนั้น

ตารางที่ 19 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน ต่อกิจกรรมโครงการ ของประชาชนในพื้นที่โครงการ

รายการความคิดเห็น	\bar{X}	SD
1. ประชาชนในพื้นที่โครงการมีส่วนร่วมในการวางแผน	2.70	.66
2. กิจกรรมของโครงการกำหนดมาจากความต้องการของชุมชน	2.04	.78
3. ความต้องการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการของประชาชน	3.40	.81
4. การมีส่วนร่วมในการวางแผนใช้ที่ดินของประชาชน	2.69	.77
5. การมีส่วนร่วมในการป้องกันไฟป่า	4.25	.63
6. ความพอใจของสมาชิกในครอบครัวของชาวบ้านต่อความร่วมมือ	4.12	.70
7. ความพอใจต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยรวม	4.41	.63

ในตารางที่ 19 ได้แสดงระดับของความร่วมมือและความพอใจในการให้ความร่วมมือ ตามข้อ 1) ใน 2.2.2 แล้ว จากข้อมูลในภาคสนามนี้ พบว่าเป็นค่าเฉลี่ยระดับน้อยถึงปานกลางที่ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการวางแผนโครงการ และเป็นความต้องการของชุมชนจริงๆ ($\bar{X} = 2.04, 3.40$) เนื่องจาก กิจกรรมต่าง ๆ ถูกกำหนดไว้ในแผนงานเป็นปฏิทินการทำงานตลอดโครงการแล้ว แต่ระดับการให้ความร่วมมือหลังจากโครงการได้ดำเนินไปแล้วระยะหนึ่งนั้น อยู่ในค่าเฉลี่ยระดับมาก เช่น ความพอใจที่ให้ความร่วมมือทำกิจกรรม ($\bar{X} = 4.41$) กิจกรรมป้องกันไฟป่า ($\bar{X} = 4.25$) และความพอใจของคนส่วนใหญ่ที่ให้ความร่วมมือ ($\bar{X} = 4.12$) และส่วนที่ดูเป็นการขัดแย้งกันในระดับความพอใจของความร่วมมือ โดยรวมกับความร่วมมือต่อกิจกรรมการวางแผนการใช้ที่ดินเป็นเพราะกิจกรรมนี้ ได้เกิดสถานการณ์ขัดแย้งในเรื่องการแบ่งที่ทำกินของแต่ละหมู่บ้านและในกรณีตัวอย่างในพื้นที่โครงการได้เคยเกิดที่บ้านห้วยม่วง และปัจจุบันได้แก้ปัญหาได้แล้วโดยการประสานกันระหว่างองค์กรเครือข่ายชุมชนและกรมป่าไม้ ซึ่งใช้ทั้งข้อตกลงของชุมชนเองและกฎหมาย ซึ่งแม้ว่าจะไม่ตรงกับหลักการของการแก้ปัญหาโดยชุมชนเองทั้งหมด แต่เนื่องจากแนวปฏิบัติแบบนี้เป็นสิ่งใหม่สำหรับชุมชน ตามความเห็นของเจ้าหน้าที่

โครงการได้ให้แนวคิดไว้ว่ามีความจำเป็นต้องใช้ทั้งกฎของชุมชน และกฎหมายบ้านเมืองร่วมกัน
แก้ปัญหาดังกล่าวไปก่อน

ตารางที่ 20 ค่าความถี่และร้อยละ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ต่อกิจกรรม
โครงการของ 3 กลุ่มตัวอย่าง

รายการความคิดเห็น	ประชาชน			เจ้าหน้าที่ โครงการ			องค์กร/ หน่วยงานอื่น ๆ		
	ใช่	ไม่ใช่	ไม่ แน่ใจ	ใช่	ไม่ใช่	ไม่ แน่ใจ	ใช่	ไม่ใช่	ไม่ แน่ใจ
1. เครือข่าย“สาย-ควีะ- ก่าบ”ทำให้ชุมชนมีความ เข้มแข็งมากขึ้น	265 (100)	-	-	18	-	7	15 (75)	-	5 (25)
2. ชาวบ้านต้องการให้เจ้า หน้าที่โครงการเข้าชุม ชนบ่อย ๆ	265 (100)	-	-	20 (80)	2 (80)	3 (12)	16 (80)	-	4 (20)
3. ชาวบ้านชอบทำงาน อย่างมีส่วนร่วมและการ เข้าถึงชุมชนของเจ้าหน้าที่ โครงการ	265 (100)	-	-	25 (100)	-	-	15 (75)	-	5 (25)
4. ชาวบ้านมีส่วนร่วมใน การทำกิจกรรมเพราะ เห็นว่าผลประโยชน์เป็น ของชาวบ้าน	220 (100)	-	45 (17)	25 (100)	-	-	20 (100)	-	-
5. ชาวบ้านไม่ชอบการ บังคับให้ทำงานของ โครงการ	217 (81.9)	20 (7.5)	18 (6.8)	17 (68)	5 (20)	3 (12)	15 (75)	-	5 (25)

จากตารางที่ 20 พบว่าระดับความเป็นไปได้ในความต้องการที่เข้าไปมีส่วนร่วม
ในกิจกรรมของโครงการ ค่าที่ได้เป็นความถี่ของ 3 กลุ่มตัวอย่าง เห็นด้วยกับหลักการทำงานหรือ
การพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนและเครือข่ายต่าง ๆ แม้ว่าวิเคราะห์สถิติรูปแบบความถี่นี้
ได้ให้รายละเอียดที่ไม่ลึกมากนัก แต่ก็สามารถนำผลวิเคราะห์เทียบเคียงกับค่าเฉลี่ยความคิดเห็น

ตารางที่ 19 พบว่ามีความสอดคล้องกันในด้านของการเริ่มยอมรับ หรือเห็นด้วยกับการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมในระดับหนึ่งแล้ว

2.2.4 ความเกี่ยวข้องขององค์กรและหน่วยงานอื่น ๆ ในพื้นที่โครงการ

จากการศึกษาวิเคราะห์กลยุทธ์ในเอกสารโครงการ ระดับการปฏิบัติงาน ประสานงาน กับคณะกรรมการพัฒนาในระดับตำบล อำเภอ และจังหวัด ซึ่งมีอยู่แล้ว การติดต่อกับหน่วยงานต่าง ๆ สามารถนำผู้เชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ จากหน่วยงานในพื้นที่โครงการเข้าร่วมกิจกรรมของโครงการได้พอสมควร เช่น การมาเป็นวิทยากรให้ความรู้เฉพาะด้าน โดยเฉพาะการพัฒนาการเกษตร งานอาชีพและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

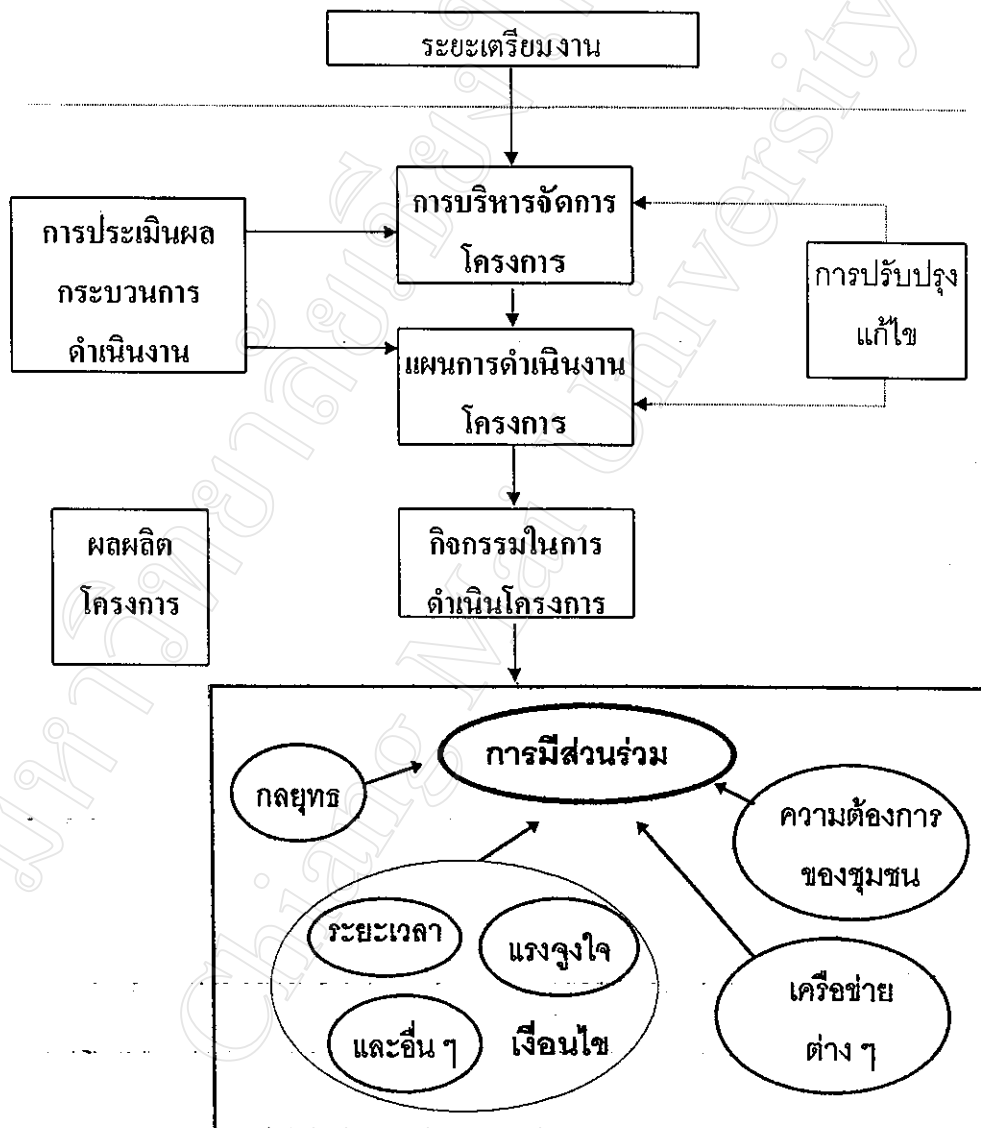
ตารางที่ 21 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานด้านจำนวนและระดับความเกี่ยวข้องของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในพื้นที่โครงการ

รายการความคิดเห็น	ประชาชน		เจ้าหน้าที่โครงการ		องค์กร/หน่วยงานอื่น	
	\bar{X}	SD	\bar{X}	SD	\bar{X}	SD
1. ความร่วมมือของหน่วยงานอื่นในพื้นที่โครงการ	2.68	.80	2.88	.67	2.55	.51
2. ความร่วมมือขององค์การบริหารส่วนตำบลของพื้นที่โครงการ	3.43	.53	3.52	.51	3.35	.59

จากตารางที่ 21 ระดับความร่วมมือจากหน่วยงานอื่นต่อโครงการ ค่าเฉลี่ยอยู่ระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.68, 2.88, 2.55$) เนื่องจากในการดำเนินงานนั้น ทางหน่วยงานโครงการจะทำการตรงสู่พื้นที่เป็นส่วนใหญ่ การประสานงานหรือใช้บุคลากรหน่วยงานอื่นก็ต่อเมื่อมีกิจกรรมและการอบรมตามที่เจ้าของกิจกรรมต้องการเท่านั้น ส่วนการได้รับความร่วมมือจากองค์การบริหารส่วนตำบลศรีภูมิและตาลชุมนั้นระดับที่ปานกลางถึงมาก ($\bar{X}=3.43, .352, .345$) ซึ่งเป็นความเห็นในช่วงที่ดำเนินงานมา 3 ปีแล้ว ซึ่งปัจจุบันองค์การบริหารส่วนตำบลดังกล่าว สามารถสนับสนุนงบประมาณให้กับกิจกรรมในโครงการได้ เช่น ค่าใช้จ่ายในการทำแนวกันไฟ เป็นต้น

3. ด้านกระบวนการ

กระบวนการดำเนินงานของโครงการ การประเมินได้ศึกษาจากปัจจัยป้อนที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ แผนการดำเนินงาน เทคนิคการบริหารงาน และกิจกรรมต่าง ๆ ที่นำเข้าสู่พื้นที่ เพื่อให้ บรรลุจากวัตถุประสงค์ที่โครงการกำหนดไว้ ผู้ศึกษาได้เสนอเป็น แผนภูมิ ดังนี้

แผนภูมิที่ 6 แสดงการดำเนินงานโครงการด้านกระบวนการ

จากแผนภูมิที่ 6 การดำเนินงานเริ่มตั้งแต่การเตรียมงานระยะก่อนดำเนินโครงการ เป็นการเก็บข้อมูล เตรียมปัจจัยป้อน การอบรมบุคลากรที่เกี่ยวข้อง เมื่อเริ่มดำเนินโครงการ การบริหารจัดการโครงการสั่งการจากหน่วยงานใหญ่สู่หน่วยจัดการต้นน้ำต่างๆ เพื่อนำกิจกรรมลงสู่พื้นที่

โครงการ โดยอยู่บนหลักการของการมีส่วนร่วมจากชุมชน ซึ่งมีองค์ประกอบทาง เงื่อนไข กลยุทธ์ เครื่องมือที่เกี่ยวข้อง เมื่อจบกิจกรรมนั้นๆ ก็มีการประเมินผล ที่รายงานย้อนไปที่การบริหารจัดการ และการปรับแผนการดำเนินงานเพื่อนำไปพัฒนากิจกรรมในลำดับต่อไป

3.1 ด้านการบริหารจัดการ การศึกษาพบว่าโครงการจัดการลุ่มน้ำน่านตอนบน ดำเนินงานภายใต้ความรับผิดชอบของส่วนอนุรักษ์ต้นน้ำ สำนักอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ กรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยมีลำดับการบริหารจัดการ ในระดับนโยบาย มีคณะกรรมการบริหารโครงการ(Steering committee) อธิบดีกรมป่าไม้เป็นประธาน ผู้แทนส่วนราชการ องค์กรเอกชน ชุมชนในพื้นที่ หน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องเป็นกรรมการ ผู้อำนวยการส่วนอนุรักษ์ต้นน้ำเป็นกรรมการและเลขานุการ หัวหน้าฝ่ายส่งเสริมและพัฒนาต้นน้ำน่านตอนบนเป็นกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการมีหน้าที่ควบคุมกำกับดูแล เสนอแนะ และติดตามการดำเนินโครงการ กลั่นกรองให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติงานทั้งระยะยาวและแผนปี และแต่งตั้งคณะกรรมการและคณะทำงานอื่นๆ ที่จำเป็นในระดับจังหวัด สำนักงานใหญ่ซึ่งอยู่ที่อำเภอเมืองจังหวัดน่าน บริหารงานเป็น 4 ฝ่าย คือ ฝ่ายบริหาร ฝ่ายวางแผน และติดตามผล ฝ่ายฝึกอบรมและข้อมูล ฝ่ายแผนที่(GIS)หัวหน้าฝ่ายแต่งตั้งโดยส่วนอนุรักษ์ต้นน้ำและมีการจ้างผู้ชำนาญเฉพาะด้าน ด้วยหน้าที่สำคัญของสำนักงานใหญ่ คือ การประสานงานกับส่วนราชการ หน่วยงานและคณะกรรมการพัฒนาจังหวัดให้สอดคล้องกับทุกระดับ และระดับพื้นที่โครงการภาคสนาม หน่วยงานต้นน้ำดำเนินงานประสานกับชุมชน หน่วยงานของรัฐและองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องระดับอำเภอและตำบลเช่น เกษตร ป่าไม้ ชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์ และองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น เป็นต้น ส่วนการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในระดับหมู่บ้านได้ให้ผู้ประสานงานชุมชนเป็นผู้ทำงานในโครงการนี้ได้จัดอัตราไว้คือ ผู้ประสานงานชุมชนประมาณ 3 คน ต่อ 1 หน่วย หรือ 1 คน ต่อ 3 หมู่บ้าน ส่วนหนึ่งเป็นผู้ปฏิบัติงานอยู่ในหน่วยจัดการต้นน้ำอยู่แล้ว อีกส่วนหนึ่งเป็นลูกจ้างชั่วคราวของโครงการ ทำงานร่วมกับงานส่งเสริมที่กำลังดำเนินอยู่ โดยคณะทำงานของอำเภอและองค์กรเอกชน เช่น งานส่งเสริมการเกษตร งานสาธารณสุขมูลฐาน งานพัฒนาชุมชน งานป้องกันป่าไม้ งานพัฒนาที่ดิน และองค์กรเอกชนที่ร่วมได้แก่ กลุ่มฮักเมืองน่านเป็นการพัฒนาชุมชนสนับสนุนอาชีพการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กลุ่มโครงการน่านสันติสุข เกี่ยวกับงานสนับสนุนการรวมกลุ่มการเกษตร เป็นการพัฒนาองค์กรท้องถิ่น เก็บรวบรวมพืชท้องถิ่นสมาคมพัฒนาไทย - พายัพ งานสนับสนุนงานหัตถกรรม เป็นต้น

ความคิดเห็นจากการสัมภาษณ์หัวหน้าหน่วยจัดการต้นน้ำสบสายพบว่า การบริหารจัดการโครงการ ได้ถูกจัดวางไว้เป็นอย่างดีเป็นลำดับที่เหมาะสมสมควร โดยมีกรมป่าไม้เป็นผู้ประกันความน่าเชื่อถือของโครงการ โดยเฉพาะการได้รับการสนับสนุนจากDANCED จึงถือเป็นจุดแข็ง

ของด้านนี้ ส่วนจุดอ่อนก็คือเจ้าหน้าที่ภาคสนามค่อนข้างน้อยเมื่อศึกษาจากสภาพแวดล้อมโครงการและสภาพปัญหา แม้จะได้รับการยืนยันว่าเจ้าหน้าที่น้อย แต่ทำงานเต็มศักยภาพมากกว่าคนจำนวนมากและโครงการก็ยังไม่ได้ประเมินว่า ถ้าใช้คนมากกว่านี้จะมีผลดีหรือเสียมากน้อยเพียงไร

3.2 ด้านแผนการดำเนินงาน การศึกษาความคิดเห็นที่สอบถาม ทั้งจากเครื่องมือและพูดคุยกับผู้บริหาร ฝ่ายต่างๆ ของสำนักงานโครงการพบว่า มีการดำเนินงาน ดังต่อไปนี้

1) ระยะเวลาจัดงาน DANCED จังหวัดที่ปรึกษา พ.ศ.2537 ได้ดำเนินงานดังนี้คือ แปลเอกสารโครงการให้เป็นภาษาไทยแจกจ่ายแก่บุคคลและองค์กรที่เกี่ยวข้องโยกย้ายคณะทำงานของกรมป่าไม้จากโครงการพัฒนาที่สูงสามหมื่น ไปยังโครงการจัดการต้นน้ำน่านตอนบน เพื่อต้องการประสบการณ์ในการทำงาน ตามหลักการมีส่วนร่วมที่ประสบผลสำเร็จมาแล้วและโยกย้ายถ่ายโอนคณะทำงานเร่งรัดฟื้นฟูพื้นที่ต้นน้ำ(ร.พ.ต.) และโครงการป่าไม้ชุมชนที่สูงมาร่วมจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการ ในจังหวัดน่าน โดยมีคณะทำงานของกรมป่าไม้สำนักงานใหญ่ของจังหวัด อำเภอและชาวบ้าน ส่วนใหญ่เป็นผู้นำชุมชน รวมถึงคณะทำงานของโครงการองค์กรเอกชน การศึกษาพบว่าในขั้นของการเตรียมการดังกล่าวการเตรียมในลักษณะปัจเจกป้อน โครงการมีความพร้อมระดับมาก แต่ในส่วนของการเตรียมความพร้อมของประชาชน ในพื้นที่ที่โครงการในด้านนี้มีส่วนร่วมมีระดับน้อย

2) ระยะเวลาดำเนินงานโครงการ เริ่มปี 2539 แต่ละฝ่ายมีการดำเนินงานไปตามบทบาทหน้าที่ คือ ฝ่ายบริหาร โครงการสนับสนุนงานทุกงานในฝ่าย ซึ่งเกี่ยวข้องกับปัจจัยป้อนคือปัจจัยภายใน เช่น การบริหารด้านงบประมาณ บุคลากร การจัดหาวัสดุครุภัณฑ์และการบำรุงรักษา ฝ่ายฝึกอบรมและข้อมูลทำหน้าที่จัดการฝึกอบรม ประชุมสัมมนา ศึกษาดูงาน จัดเก็บ ข้อมูล ประชาสัมพันธ์ และติดตามผลการฝึกอบรม ฝ่ายแผนที่ทำหน้าที่รวบรวมข้อมูลพื้นฐานทางกายภาพ การใช้ประโยชน์ที่ดิน การวิเคราะห์ตรวจสอบความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ และหาแนวทางเพื่อการวางแผนจัดการทรัพยากรอย่างถูกต้องสอดคล้องกับการใช้ที่ดินของเกษตรกร โดยระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์(GIS) ฝ่ายวางแผนและติดตามผลทำหน้าที่รวบรวมข้อมูลและวางแผนการปฏิบัติงานประจำปี แผนระยะยาวและการติดตามผลการปฏิบัติงานของแผนประจำปี จุดแข็งของข้อนี้พบว่าในการดำเนินงานจริง โครงการได้พาชาวบ้านที่ร่วมกิจกรรมพร้อมกับหัวหน้าชุมชนและวิทยากรที่เกี่ยวข้อง ไปศึกษาดูงานที่ประสบผลสำเร็จในต่างพื้นที่และต่างจังหวัดหลายครั้ง

3) การดำเนินการในภาคสนาม การศึกษาพบว่าสำนักงานใหญ่ได้ส่งการตรงไปที่ภาคสนาม หรือพื้นที่โครงการ โดยเจ้าหน้าที่หน่วยจัดการต้นน้ำย่อย ทั้ง 6 หน่วย และกิจกรรมต่างๆ ในหน่วยจัดการต้นน้ำสบสาย มีคณะกรรมการขององค์กรเครือข่ายชุมชน

“สาย-คว๊ะ-กำบ” ได้ร่วมรับผิดชอบและคณะกรรมการดังกล่าวได้ถูกตั้งขึ้นในปี 2542 เพื่อตอบสนองกิจกรรมที่กำหนดไว้ในแผนการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์โครงการ ที่แสดงให้เห็นถึง ผลการปรับปรุงแบบยั่งยืน ทั้งด้านการจัดการองค์กรของชุมชนและกิจกรรมส่งเสริมฟื้นฟูด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตามก็ยังประสานงานกับหน่วยงานราชการและองค์กรอื่นๆ ในพื้นที่ในงานภาคสนามอยู่ในระดับที่ปานกลาง และในความคิดเห็นของชาวบ้านและผู้นำองค์กรต่าง ๆ ยังเห็นว่าโครงการควรมีความถี่และความเข้มในการติดต่อประสานงานให้ มากขึ้นกว่าเดิม

4) การดำเนินงานด้านการรายงานการทบทวนและประเมินผลโครงการ การรายงานดำเนินการโดยส่วนอนุรักษ์ต้นน้ำ กรมป่าไม้ รายงานเสนอต่อDANCED เป็นรายงานประจำปีและครึ่งปี ถึงสถานการณ์และความก้าวหน้าของการดำเนินกิจกรรมและการสรุปทบทวน 3 เดือน เน้นผลสำเร็จหลัก ๆ อุปสรรคในช่วงที่รายงาน เพื่อทำไปพิจารณาโดยDANCED และ รัฐบาลไทย

ด้านการทบทวนการดำเนินโครงการ เนื่องจากเจ้าหน้าที่บางคนเห็นว่าโครงการนี้ยังไม่มีบททดสอบอย่างเต็มที่ การทบทวนโครงการจึงทำในปีที่ 2 และปีสุดท้ายของระยะแรก เพื่อกำหนดในการวางแผนในระยะที่ 2 ต่อไปให้เหมาะสม การทบทวนได้เน้นในเรื่องความสำเร็จของการจัดการแบบมีส่วนร่วม ระบบการสนับสนุนเครือข่ายลุ่มน้ำ กองทุนพัฒนาหมู่บ้าน ทิมป้องกันไฟป่า ประสิทธิภาพและความเหมาะสมของคณะทำงานภาคสนาม การประเมินผล ทำในระยะปีสุดท้ายของการดำเนินการระยะที่ 1 โดยเจ้าหน้าที่ของDANCED ร่วมกับเจ้าหน้าที่รัฐบาลไทยในช่วงระยะเดือน เมษายน 2543 ในด้านนี้พบว่าทางโครงการได้ดำเนินการติดตามผลประเมินผลเป็นไปตามปฏิทินดำเนินงาน

5) การดำเนินงานด้านการเงิน มีการแยกบัญชีโดยทุนที่ได้รับสนับสนุนจากDANCED ควบคุมโดยผู้อำนวยการโครงการและประสานงานจากDANCED เป็นไปตามระเบียบของกรมวิเทศสหการ ว่าด้วยเรื่องเงินช่วยเหลือจากต่างประเทศ โดยมีการตรวจบัญชีจากฝ่ายตรวจสอบภายในกรมป่าไม้มีการบันทึกสำหรับการตรวจสอบของDANCED ด้วย

เงินจากDANCED ใช้สนับสนุนเฉพาะการพัฒนาชุมชน การฝึกอบรมปลูกจิตสำนึก การปรับปรุงการเกษตรและเครือข่ายหมู่บ้านส่วนเงินจากรัฐบาลไทยจะใช้สนับสนุนเกี่ยวกับการฟื้นฟูสภาพป่าเป็นส่วนใหญ่ หรือสรุปว่าเงินของDANCED ใช้พัฒนาเกี่ยวกับคนหรือชุมชนและของรัฐบาลไทยเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในด้านการจัดสรรและบริหารการใช้งบประมาณโครงการ มีระบบบริหารจัดการที่ชัดเจนอยู่ในระดับมาก ส่วนจุดอ่อนจากการศึกษาเอกสารและสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่โครงการพบว่า มีปัญหาในด้านความล่าช้าในการดำเนิน

การจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ที่สนับสนุนภาคสนาม ในช่วงต้นของระยะที่ 1 ด้วยเหตุผลว่าเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบในส่วนนี้บางส่วนยังขาดประสบการณ์ในการทำงาน

3.3 ปัญหาอุปสรรคในด้านกระบวนการ จากข้อมูลการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นรูปแบบของเจ้าหน้าที่หน่วยจัดการต้นน้ำ และผู้นำชุมชนในพื้นที่โครงการแล้วประมวลกับการศึกษา การวิจารณ์ผลในเอกสารการศึกษา การดำเนินโครงการการจัดการลุ่มน้ำน่านตอนบน(วิจัย ทรวงวัฒนา : อ้างแล้ว) กล่าวไว้ว่าในช่วงหลังจาก 1 ปี ของการดำเนินงานระยะแรก มีปัญหาและอุปสรรค ดังนี้

1) เจ้าหน้าที่ของโครงการหลายฝ่าย เช่น ชุมชน การเงิน การประสานงานชุมชนขาดประสบการณ์ในการทำงาน เนื่องจากเพิ่งเข้าปฏิบัติงานขาดความรู้ความสามารถที่ตรงตามความต้องการของโครงการ และขาดแคลนผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เช่น เจ้าหน้าที่ GIS

2) ด้านการจัดซื้อวัสดุครุภัณฑ์ล่าช้า และไม่เหมาะสมกับงาน เช่น การจัดซื้อยานพาหนะ สำหรับที่ทุรกันดาร การจัดซื้ออุปกรณ์ดับไฟป่า อุปกรณ์สื่อสารทำให้งานค่อยประสิทธิภาพลง

3) การสำรวจข้อมูลพื้นฐาน ได้ข้อมูลที่ยังไม่ค่อสมบูรณ์ เนื่องจาก เจ้าหน้าที่ขาด ประสบการณ์ในการจัดเก็บข้อมูล มีบุคลากรน้อย ขาดการตรวจสอบ

4) ยุทธวิธีที่ใช้อบรมผู้นำชุมชนไม่ค่อยได้ผล เพราะ ว่ามีปัญหา ด้านการให้ความร่วมมือ ขาดแรงจูงใจ และเกิดการเรียกร้องผลประโยชน์ ค่าตอบแทนจากการอบรมและอีกประการหนึ่ง คือ ไม่ได้คำนึงถึงความต้องการของกลุ่มในแต่ละชุมชนเป้าหมายย่อย ผลก็คือเมื่อผู้นำชุมชนไม่สนใจ จึงขาดการถ่ายทอดการอบรมจึงไม่ประสบผลสำเร็จ

5) แนวคิดการดูแลรักษาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของชาวบ้าน ยังคิดว่าเป็นหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐ ไม่เกี่ยวกับพวกเขา

6) เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานต้องใช้เวลาค่อนข้างมาก ที่หุ่มเทศการ สร้างและปลูกจิตสำนึกให้ กับชุมชนและมีปัญหาด้านการสื่อสารเกี่ยวกับภาษา เช่น เจ้าหน้าที่สำรวจข้อมูล การอบรม และการประชาสัมพันธ์

7) ปัญหาการต้องการที่ทำกินของชาวบ้าน ทำให้การสร้างระบบ การเกษตรแบบยั่งยืนเป็นไปได้ยาก

8) ชุมชนสับสนในการให้ทุนสำหรับพัฒนาโดยผ่านกองทุน หมู่บ้าน เนื่องจากแต่เดิมให้โดยปราศจากเงื่อนไข แต่ของโครงการชาวบ้านกู้ยืมและต้องส่งคืน กองทุนตามสัญญา และการเลือกคุณสมบัติของชุมชนในการสนับสนุน โดยชุมชนที่พัฒนามากกว่า

ได้รับการสนับสนุน เพราะว่าขาดการประสานแผนระหว่างหน่วยงานที่ทำงานในพื้นที่เดียวกัน
ชุมชนเกิดความสับสนว่าหน่วยใดถูกหรือไม่ถูก

9) ปัญหาความต้องการปัจจัยภายนอกด้านเทคโนโลยีใหม่ ๆ ของ
ชุมชนทำให้เกิดความขัดแย้ง ในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพราะชุมชน
หรือชาวบ้านต้องการปัจจัยที่เป็นเม็ดเงิน เพื่อตอบสนองสิ่งที่ต้องการไม่ว่าจะมาด้วยวิธีการใด

10) มีปัญหาด้านบุคลากรในชุมชน กล่าวคือ ชาวบ้านที่เหลือใน
พื้นที่ส่วนใหญ่จะมีคนแก่และเด็กอยู่มาก คนวัยทำงานจะออกไปรับจ้างทำงานนอกท้องถิ่น แต่เมื่อ
กลุ่มคนเหล่านั้นกลับคืน ท้องถิ่นก็มักจะบุกรุกพื้นที่อนุรักษ์ คือ ป่าไม้เพื่อสร้างที่ทำกิน

11) ความไม่สอดคล้องกัน ของจุดประสงค์ของกระบวนการ
ทำงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่ได้รับจ้างของบริษัทร่วมดำเนินการ ซึ่งเป็นเงินสนับสนุนการ
อบรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน และการปลูกจิตสำนึก ความเป็นจริงแล้วสิ่งที่
จุดประสงค์ของกิจกรรมดังกล่าว จำเป็นต้องใช้ระยะเวลาที่มากจึงจะเห็นผลได้คือการทำให้เกิดการ
มีส่วนร่วมของชุมชนให้ได้

จากข้อสรุปดังกล่าวจึงเห็นว่าระยะเริ่มต้น โครงการมีปัญหาในด้านของแนวปฏิบัติ
ต่อชุมชน กลยุทธ์ แรงจูงใจ และระยะเวลาซึ่งเป็นความพร้อมทั้งเจ้าหน้าที่โครงการและชุมชนยังอยู่
ในเกณฑ์ที่น้อยซึ่งไม่พร้อมเท่าที่ควรในด้านกระบวนการ แต่สามารถดำเนินงานได้โดยการ
แก้ปัญหาตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น และยึดถือแผนการดำเนินงาน ในลักษณะของปฏิทินการ
ดำเนินงานเป็นหลัก และจากข้อมูลภาคสนามได้วิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความ
คิดเห็นของ 3 กลุ่มตัวอย่าง ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 22 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ด้านกระบวนการดำเนินงานโครงการของ
ประชาชน

ความคิดเห็น	\bar{X}	SD
1. กิจกรรมของโครงการ กำหนดมาจาก ความต้องการของชาวบ้านเป็นส่วนใหญ่	2.04	.78
2. ความรู้เกี่ยวกับนโยบายของโครงการ	2.48	.66
3. ความเข้าใจวัตถุประสงค์ของโครงการ	2.41	.74
4. โครงการ ให้ประชาชนในพื้นที่มี ส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินโครงการ	2.70	.66

จากตารางที่ 22 เป็นค่าเฉลี่ยความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน กิจกรรมของโครงการที่กำหนดมาจากความต้องการของประชาชนอยู่ระดับที่น้อย ($\bar{X}=2.04$) ส่วนด้านปัจจัยที่เป็นความรู้เกี่ยวกับนโยบายของโครงการอยู่ระดับค่อนข้างน้อย ($\bar{X}=2.48$) ความเข้าใจวัตถุประสงค์โครงการอยู่ในระดับเดียวกัน ($\bar{X}=2.41$) ประชาชนในพื้นที่ที่มีส่วนร่วมในการวางแผนอยู่ระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.70$) และค่าที่ได้แสดงให้เห็นว่าด้านปัจจัยภายนอกของโครงการมีผลกระทบต่อกระบวนการดำเนินงานโครงการ เพราะมีค่าระดับน้อย ยังไม่พร้อมต่อการทำงานอย่างมีส่วนร่วมเท่าที่ควร

ตารางที่ 23 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับกระบวนการดำเนินโครงการของเจ้าหน้าที่โครงการ

ความคิดเห็น	\bar{X}	SD
1. ความรู้เกี่ยวกับนโยบายของโครงการ	4.24	.78
2. เข้าใจวัตถุประสงค์ของโครงการ	4.16	.90
3. ได้รับการอบรมเกี่ยวกับแนวทางการปฏิบัติงานโครงการมาแล้ว	4.04	.89
4. ประชาชนในพื้นที่เข้าใจนโยบายของโครงการ	3.48	.71
5. ประชาชนในพื้นที่ที่มีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนิน	3.56	.65

จากตารางที่ 23 ค่าเฉลี่ยปัจจัยภายในของความเข้าใจนโยบาย วัตถุประสงค์และการได้เข้าอบรมแนวทางการปฏิบัติงานโครงการ มีค่าเฉลี่ยระดับมาก ($\bar{X}=4.24, 4.16, 4.04$) ซึ่งมีผลต่างไปจากระดับของประชาชน เพราะว่าเจ้าหน้าที่โครงการมีระดับความรู้ความเข้าใจและโอกาสได้รับการอบรมมีมากกว่า ส่วนความเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่โครงการเจ้าหน้าที่โครงการ เห็นว่า อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.56$)

ตารางที่ 24 - ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานด้านกระบวนการดำเนินโครงการ
ขององค์กร/หน่วยงานอื่น

ความคิดเห็น	\bar{X}	SD
1. ความรู้เกี่ยวกับนโยบายของโครงการ	3.05	.60
2. เข้าใจวัตถุประสงค์ของโครงการ	2.95	.22
3. ได้รับการอบรมเกี่ยวกับแนวทางการปฏิบัติงานโครงการมาแล้ว	2.40	.50
4. ได้มีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินโครงการทุกขั้นตอน	1.20	.41

จากตารางที่ 24 ค่าเฉลี่ยของความรู้ความเข้าใจนโยบาย วัตถุประสงค์ และการได้เข้าอบรมแนวทางปฏิบัติงานโครงการอยู่ระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.05, 2.95, 2.40$) ส่วนการมีส่วนร่วมวางแผนกับโครงการทุกขั้นตอนมีน้อยมาก ($\bar{X}=1.20$) เนื่องจากได้กล่าวมาแล้วว่าการดำเนินงานโครงการเกี่ยวกับกิจกรรมส่วนใหญ่ หน่วยงานใหญ่จะส่งตรงไปที่ หน่วยจัดการต้นน้ำแล้ว ลงสู่พื้นที่โครงการ ได้ผ่านองค์กรหรือหน่วยงานอื่นมาก่อนจึงน้อยมาก นับเป็นจุดอ่อนของการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และมีผลกระทบต่อกระบวนการดำเนินงานด้วย

4. ความเป็นไปได้ของผลที่ได้รับจากการดำเนินโครงการระยะเริ่มต้นโครงการ

4.1 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติแบบยั่งยืน

โครงการได้กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์เร่งด่วนว่า ในด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติแบบยั่งยืน ผลที่คาดว่าจะได้รับ คือ การวางแผนการใช้ที่ดินส่งเสริมรายได้พึ่งตนเองได้โดยให้เงินผ่านกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งมีการตั้งองค์กรเครือข่ายชุมชน การฟื้นฟูป่าไม้ 32,400 ไร่ ภายในปี 2545 การเพิ่มพื้นที่ป่าเพื่อการสืบพันธุ์ตามธรรมชาติของป่าไม้ ลดการเกิดไฟป่าให้ได้ร้อยละ 50 โดยชาวบ้านและกรมป่าไม้ร่วมกัน การจัดการให้ความรู้ระบบฟาร์ม สอดคล้องกับการอนุรักษ์ ดินและน้ำ ร้อยละ 50 ของเกษตรกร การลดพื้นที่ไร่เลื่อนลอยร้อยละ 35 และลดการเพาะปลูกบนที่ลาดชันร้อยละ 50 ทั้งหมดนี้ภายในปี 2545

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาความพร้อมของโครงการ ดังนั้น จึงมิได้มุ่งศึกษาประสิทธิผลของโครงการ แต่การศึกษามุ่งไปที่มีความเป็นไปได้ในการดำเนินกิจกรรมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแบบยั่งยืน ตามความคิดเห็นของ เจ้าหน้าที่โครงการ ประชาชน และองค์กรหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ตารางที่ 25 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับของการจัดการเพื่อสนับสนุน
การจัดการทรัพยากรธรรมชาติแบบยั่งยืน จาก 3 กลุ่มตัวอย่าง

รายการความคิดเห็น	ประชาชน		เจ้าหน้าที่โครงการ		องค์กร/หน่วยงานอื่น	
	\bar{X}	SD	\bar{X}	SD	\bar{X}	SD
1. ระดับการรู้จักรักษาแหล่งน้ำของชาวบ้าน	4.39	.58	4.00	.96	3.25	.55
2. ระดับการยอมรับที่ดูแลรักษาแหล่งน้ำในพื้นที่ของตนเองเพื่อให้ชาวบ้านอื่นใช้ได้	4.22	.74	3.44	.65	3.05	.06

ในตารางที่ 25 ระดับการรู้จักรักษาและจัดการแหล่งน้ำอยู่ระดับปานกลางถึงมาก (\bar{X} = 3.25, 4.00, 4.39) ปัจจุบันชาวบ้านเริ่มเข้าใจในระบบการจัดการทรัพยากรน้ำและความสำคัญของน้ำจนสามารถดูแลรักษาแหล่งน้ำด้วยชุมชนเอง ทั้งเพื่อตนเองและหมู่บ้านอื่นๆ

ตารางที่ 26 ค่าความถี่และร้อยละความต้องการด้านแหล่งน้ำของประชาชนในพื้นที่โครงการ จากกลุ่มตัวอย่าง 265 หลังคาเรือน

รายการความคิดเห็น	ความถี่ / ร้อยละ		
	ใช่	ไม่ใช่	ไม่แน่ใจ
1. พื้นฟูแหล่งน้ำ สร้างที่เก็บน้ำเพิ่ม	250 (94.34)	-	15 (5.7)

ความเห็นชาวบ้านต้องการพัฒนาแหล่งน้ำและสร้างเพิ่ม ร้อยละ 94.34 ส่วนการจัดการให้ข้อเสนอแนะ จากการสัมภาษณ์แบบไม่ต้องการคำตอบตายตัว พบว่าสอดคล้องกับผลวิเคราะห์ดังกล่าวมาแล้วว่าต้องการพัฒนาระบบประปา เพราะแต่ละหมู่บ้านมีความแตกต่างกัน เช่น บางแห่งเป็นประปาภูเขาจากอ่างเก็บน้ำ บางแห่งเป็นประปาหมู่บ้านจากน้ำบาดาล บางแห่งประปาสูบจากแม่น้ำน่าน และเพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเกี่ยวกับการจัดการ การใช้ทรัพยากรน้ำและค่าใช้จ่ายในชุมชน ให้มีความรู้สึกว่าเป็นแต่ละหมู่บ้าน ไม่มีชุมชนใดชุมชนหนึ่ง ที่ได้หรือเสียผลประโยชน์มากกว่ากัน เพราะสิ่งเหล่านี้ย่อมมีผลต่อความพัฒนาที่ยั่งยืนในอนาคตด้วย

4.2 การพัฒนาป่าไม้อย่างมีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดความยั่งยืน

ตารางที่ 27 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานด้านการพัฒนาป่าไม้เพื่อให้เกิดความยั่งยืนของ 3 กลุ่มตัวอย่าง

รายการความคิดเห็น	ประชาชน		เจ้าหน้าที่โครงการ		องค์กร/หน่วยงานอื่น	
	\bar{X}	SD	\bar{X}	SD	\bar{X}	SD
1. ระดับความร่วมมือและจริงใจในการป้องกันไฟป่า	4.25	.63	3.84	.85	3.40	.50
2. ระดับที่ชาวบ้านยังทำอะไรเลือนลอยอยู่	2.81	1.22	3.80	.50	4.00	.65
3. ระดับการเห็นความสำคัญของป่าไม้ว่าเป็นแหล่งเกิดแม่น้ำ	3.94	.71	4.44	.65	3.50	.51

จากตารางที่ 27 ค่าเฉลี่ยระดับความร่วมมือ และจริงใจในการป้องกันไฟป่าของชาวบ้านระดับมาก ($\bar{X}=4.25$) เช่นเดียวกับเจ้าหน้าที่โครงการ และองค์กรหน่วยงานอื่นให้ค่าเป็นปานกลาง เนื่องจากกิจกรรมนี้ส่วนใหญ่ เจ้าหน้าที่โครงการมุ่งตรงสู่ชุมชนและลงสู่พื้นที่ ไม่ค่อยได้ประสานกับองค์กรหน่วยงานอื่นๆ มากนัก ระดับค่าเฉลี่ยการทำอะไรเลือนลอย ความเห็นของชาวบ้านอยู่ระดับที่น้อย ($\bar{X}=2.81$) คือ ลดลงจากเดิม ต่างกับความเห็นของเจ้าหน้าที่โครงการและองค์กรหน่วยงานอื่นๆ ว่ายังมีมากอยู่ ($\bar{X}=3.80, 4.00$) เนื่องจากสภาพทั่วไปที่เห็นยังมีการถางป่ากันอยู่มาก และร่องรอยป่าถูกถางเผาแล้วและกำลังถูกเผา ที่ถูกถางก็ยังคงปรากฏให้เห็นดังนั้นค่าเฉลี่ยการทำอะไรเลือนลอยของชาวบ้านในพื้นที่ น่าจะเป็นการให้ข้อมูลเพื่อพยายามที่ให้ผู้ศึกษาเห็นในด้านที่ดีของชุมชน เพราะข้อเท็จจริงเรื่องการดูแลรักษาป่าระหว่างความคิดเห็นกับการปฏิบัติจริง ข้อมูลที่ได้ยังขัดแย้งกันอยู่ ส่วนระดับการเห็นความสำคัญของป่าไม้ที่มีระดับมาก สอดคล้องกับค่าความถี่

ตารางที่ 28 ค่าความถี่และร้อยละด้านความต้องการพัฒนาป่าไม้ ของประชาชน
ในพื้นที่โครงการ จำนวน 265 คน

รายการความคิดเห็น	ความถี่/ร้อยละ		
	1. ฟื้นฟูป่าไม้	210 (79.25)	-
2. จัดการป้องกันภัยจากไฟป่า	265 (100)	-	-

จากตารางที่ 28 ชาวบ้านเห็นว่าป่าไม้ควรได้รับการฟื้นฟูร้อยละ 79.25 และร้อยละ 100 เห็นด้วยกับกิจกรรมจัดการไฟป่า จากการสัมภาษณ์แบบไม่ต้องการคำตอบตายตัวพบว่า เรื่องไฟป่าเป็นอันตราย ที่สร้างความเสียหายแก่ชีวิตและทรัพย์สินโดยตรงและรวดเร็ว เนื่องจากหมู่บ้านในพื้นที่โครงการอยู่ติดกับพื้นที่ป่าทั้งสิ้น อีกประการหนึ่งไฟป่าไม่สามารถทำให้การฟื้นฟูป่าประสบความสำเร็จได้ เพราะเมื่อไฟป่าเกิดขึ้นก็ต้องเริ่มต้นปลูกป่ากันใหม่อีกทำให้กิจกรรมเกี่ยวกับไฟป่าชาวบ้านให้ความใส่ใจมากที่สุด แม้ว่าจากข้อมูลตารางที่ 27 บอกว่าระดับการรุกรทำลายพื้นที่ป่ายังอยู่ระดับปานกลาง หมายถึงยังมีการทำไร่เลื่อนลอย การเผาป่าล่าสัตว์ อยู่ก็ตาม

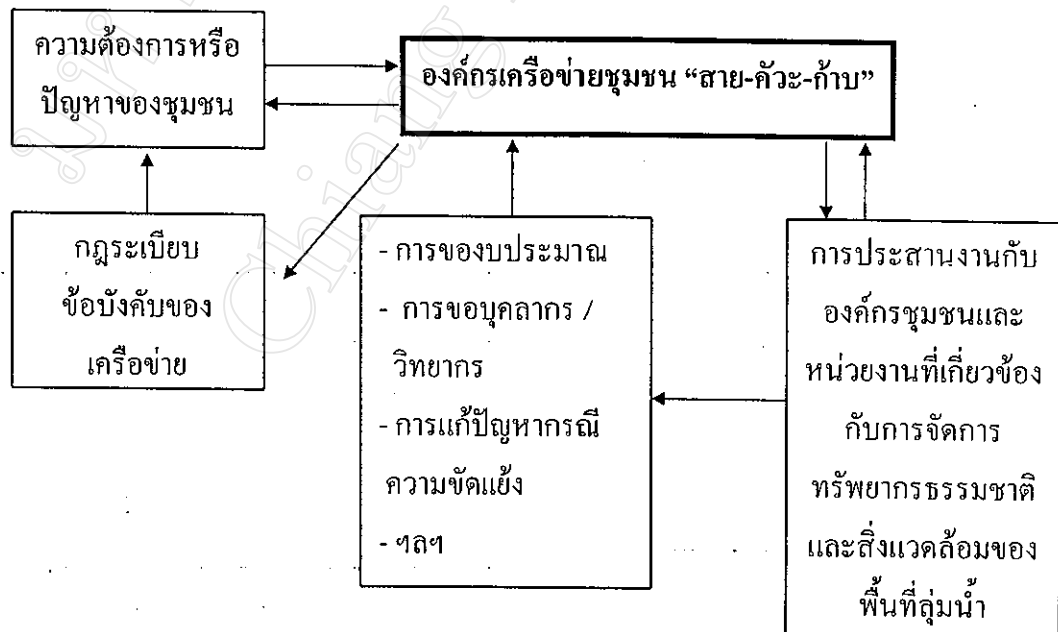
4.3 การพัฒนาองค์กรชุมชนหรือระบบเครือข่ายชุมชนแบบยั่งยืน และพึ่งพาตนเองได้ เมื่อโครงการสิ้นสุดลงไปแล้ว

ตารางที่ 29 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของประชาชน ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาองค์กรชุมชน หรือระบบเครือข่ายชุมชนเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในอนาคต

รายการความคิดเห็น	\bar{X}	SD
1. ระดับที่องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นให้ความร่วมมือ	3.65	.67
2. ระดับที่ได้รับความร่วมมือจากองค์กรและหน่วยงานของรัฐอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง	3.35	.59
3. ระดับการดำเนินกิจกรรมการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและ วัฒนธรรมของชุมชน	3.19	.64
4. การยอมรับและสามารถรักษาทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนให้ส่วนรวมได้	4.22	.74
5. ระดับที่ประชาชนคิดว่าพึ่งตนเองได้ในการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำและการเกษตร	2.95	.69

จากตารางที่ 29 การพัฒนาองค์กรชุมชน หรือเครือข่ายชุมชนให้สามารถดำเนินกิจกรรมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เกิดความยั่งยืนได้ในอนาคต จึงมีความจำเป็นต้องวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของความพร้อมในด้านต่าง ๆ คือ ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนเองอยู่ระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.69$) แต่ระดับการได้รับความร่วมมือจากองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานอื่น ที่เกี่ยวข้องอยู่ระดับปานกลางถึงมาก ($\bar{X}= 3.35, 3.65$) เนื่องจาก โดยบทบาทหน้าที่ขององค์กรดังกล่าวก็มีส่วนต้องรับผิดชอบอยู่แล้ว ส่วนความเข้าใจในการเอื้อผลประโยชน์ต่อส่วนรวมนั้น อยู่ระดับที่มาก ($\bar{X}=4.22$) เพราะว่ามีชุมชนแต่ละแห่งต่างก็ได้รับผลประโยชน์แบบนี้เช่นกัน ตัวอย่างจากข้อมูลในพื้นที่โครงการพบว่า บ้านคอนมูลได้ประโยชน์เรื่องน้ำจากน้ำยาง ตำบลศิลาแลง ซึ่งอยู่คนละอำเภอ และบ้านจัว บ้านนาไฮ ได้รับประโยชน์จากป่าและแหล่งน้ำที่ชาวบ้านคอนมูลดูแลรักษา เป็นต้นจำนวนประชาชนที่ ออกไปทำงานรับจ้างนอกถิ่นฐานก็ยังมีและระดับของประชาชนในพื้นที่โครงการ จะสามารถพึ่งพาตนเองได้ ในการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำอยู่ระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.95$)

ดังนั้นสรุปได้ว่า ระดับความเป็นไปได้ความพร้อมของประชาชน ที่จะพัฒนาองค์กรชุมชน และเครือข่ายชุมชนอยู่ระดับปานกลาง เนื่องจากว่าในปัจจุบัน(2534) ได้มีเครือข่ายเกิดขึ้นแล้วในนามเครือข่ายชุมชน “สาย-คัวะ-ก๊าบ” ซึ่งเป็นกลุ่มปกป้องดูแลรักษา น้ำสบสาย น้ำคัวะและน้ำก๊าบ ซึ่งเป็นสาขาหนึ่งของแม่น้ำน่าน เป็นแหล่งใช้อุปโภคบริโภคของชุมชน และมีหน้าที่จัดการในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม การวิเคราะห์โครงสร้างองค์กรเครือข่าย ได้นำเสนอดังนี้

แผนภูมิที่ 7 แสดงระบบการจัดการขององค์กรเครือข่ายชุมชน “สาย-คัวะ-ก๊าบ”

จากแผนภูมิดังกล่าว ผู้ศึกษาจึงสรุปบทบาทหน้าที่และระบบการจัดการ ขององค์กร เครือข่ายชุมชน “ สาย-ควะ-ก๊าบ” ซึ่งมีภาระกิจหน้าที่ เพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้านการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติในเครือข่ายและหมู่บ้านใกล้เคียงช่วย ประสานงานองค์กรชุมชนกับหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับเครือข่าย การเสริมสร้างชุมชนให้ เข้มแข็งเกิดความตระหนักในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และการสนับสนุนการพัฒนาด้าน เศรษฐกิจของชุมชน

กฎระเบียบขององค์กรเครือข่ายฯ ได้ตั้งไว้ เช่น

1) การควบคุมไฟฟ้า เช่น การวางไร้เป็นพื้นที่ทำกินต้องแจ้ง คณะกรรมการให้ทราบ แล้วทางกรรมการจะเป็นผู้กำหนดวันเวลาให้ การเผาไร้ – สวนต้องทำแนว กันไฟทุกครั้ง ถ้าไม่แจ้งมีความผิดต้องรับผิดชอบตามกฎหมาย และมีรางวัลแก่ผู้เป็นพยาน แจ้งเหตุด้วย

2) ห้ามตัดไม้ในเขตป่าชุมชนถ้าตัดต้องถูกปรับต้นละ 2,000 บาท และยึดของกลางเป็นส่วนรวม ไม้ไผ่ก็ต้องขออนุญาตเช่นกัน มิเช่นนั้นจะถูกปรับลำละ 500 บาท การตัดไม้ใช้สอย ในที่ของตนเองก็ต้องแจ้งคณะกรรมการ เช่นกัน

3) การจับปลาต้องถือตามกฎระเบียบของหมู่บ้านนั้น ๆ

4) การทำลายป่าแสดงเขตป่าอนุรักษ์ก็มีโทษปรับด้วย และการ ทำผิดทุกกรณีมีการปรับย้อนหลัง(ระเบียบการตั้งเครือข่ายลุ่มน้ำ สาย-ควะ-ก๊าบ : 2542) ปัจจุบันก็ ยังถือปฏิบัติ และการทำงานของคณะกรรมการองค์กรเครือข่ายชุมชน ก็ดำเนินต่อไป (2543)

โครงสร้างขององค์กรเครือข่ายประกอบด้วย คณะกรรมการจำนวน 24 คน ผู้นำหมู่บ้าน บ้านละ 3 คน ที่ปรึกษาเครือข่ายลุ่มน้ำ 6 คน ทั้งนี้ การจัดตั้งองค์กรเครือข่ายลุ่มน้ำ สาย-ควะ-ก๊าบ จัดตั้งได้ เนื่องจากการประสานงาน โดยหน่วยจัดการต้นน้ำสบสายในปี พ.ศ. 2542 เป็นต้นมา

จุดแข็งของด้านนี้ พบว่าชุมชนมีความเข้มแข็งมากขึ้นกว่าเดิมก่อนเริ่มโครงการ (จากการ สัมภาษณ์อย่างไม่เป็นรูปแบบของผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน และชาวบ้าน) อีกประการหนึ่ง คือ ความพยายามในการประสานงานของผู้ประสานงานชุมชนของหน่วยจัดการ ต้นน้ำสบสาย ส่วนจุดอ่อนอยู่ที่ว่าถ้าหลักการขององค์กรเครือข่ายชุมชนมั่นคง มีความเป็นตัวของตัวเองมากกว่าการขึ้นอยู่กับกระแสของระบบการเงิน และตามกระแสทางการเมือง ความยั่งยืนของ องค์กรก็จะมามาก ตามข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ หัวหน้าหน่วยจัดการต้นน้ำสบสายให้ข้อคิดเห็น ว่า หากองค์กรเครือข่ายมีขนาดใหญ่มากขึ้นย่อมมีทุนสนับสนุนมากขึ้นด้วย และถ้าองค์กรเครือข่าย จุดยืนไม่เข้มแข็งพอ สิ่งดังกล่าวที่เป็นปัจจัยป้อนจากภายนอก จะเป็นตัวทำลายเครือข่ายได้ง่ายและ รวดเร็ว(วิชัย ทรงวัฒนา:2543)

4.4 การพัฒนาการใช้ที่ดินอย่างมีประสิทธิภาพ ให้ได้ประโยชน์สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อม

โครงการได้เน้นและสนับสนุนในส่วนของการลดการทำไร่เลื่อนลอย การเปลี่ยนแปลงการทำเกษตรให้สอดคล้องกับระบบนิเวศ หรือสิ่งแวดล้อมให้มากขึ้นลดอัตราของไฟป่าลด การสนับสนุนเงินโครงการผ่านกองทุนพัฒนาหมู่บ้านโดยคณะกรรมการหมู่บ้านเพื่อนำไปพัฒนาการทำนาในพื้นที่ที่เหมาะสมของพื้นที่ลาดชัน เช่น การจัดการระบบชลประทาน เชื้อนดักตะกอนและคลองส่งน้ำขนาดเล็กสู่ทุ่งนา โดยเงินช่วยเหลือจะสนับสนุนเพียงค่าวัสดุและค่าขนส่ง ส่วนหนึ่งจะมีค่าแรงงานเพิ่มเป็นทุนในกองทุนพัฒนาหมู่บ้านด้วย ชาวบ้านเป็นแรงงานคณะกรรมการหมู่บ้านร่วมกับชาวบ้าน ตัดสินใจร่วมกันในการดำเนินกิจกรรม

นอกจากนี้ยังมีการทำวนเกษตรการพัฒนาพืชสวน การปลูกพืชตามระดับความสูง โครงการจะควบคุมดูแลสนับสนุนกิจกรรม เกี่ยวกับการวางแผนการอำนวยการและการฝึกอบรม นอกเหนือจากนั้นเป็นเงินของรัฐบาลไทยในการประเมินความเป็นไปได้ของผลผลิต การดำเนินโครงการในกิจกรรมนี้ ผู้ศึกษาได้วิเคราะห์จากข้อมูลภาคสนาม ดังนี้

ตารางที่ 30 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของประชาชนเกี่ยวกับการพัฒนาการใช้ที่ดินอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับสิ่งแวดล้อม

รายการความคิดเห็น	\bar{X}	SD
1. การมีส่วนร่วมในการวางแผนใช้ที่ดิน	2.69	.77
2. ชาวบ้านเข้าใจวิธีบำรุงดินให้มีคุณภาพสำหรับการเพาะปลูกด้วยตนเองได้	3.02	.90
3. การนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาร่วมใช้แก้ปัญหาด้านการรักษาสิ่งแวดล้อม เช่น การใช้ปุ๋ยธรรมชาติ ลดใช้สารเคมีและนำสมุนไพรมาใช้ในการเกษตร	3.03	.81
4. แผนปรับปรุงการเกษตรโดยนำเงินผ่านกองทุนพัฒนาหมู่บ้านในช่วง 3 ปี	3.17	.54
5. ระดับความต้องการที่ดินทำกิน	4.57	.68
6. การดำเนินกิจกรรมมีผลกระทบต่อการทำมาหากินของชาวบ้าน	3.51	.82
7. กฎหมายช่วยแก้ปัญหาความขัดแย้งเรื่องการแข่งขันพื้นที่ทำกินได้	3.75	.62
8. ระบบเหมืองฝายและแหล่งน้ำได้รับการพัฒนาในระยะ 3 ปีที่ผ่านมา	3.35	.59
9. ชาวบ้านพึ่งพาตนเองในการพัฒนาพื้นที่ทำกินได้	2.15	.69

ตามตารางที่ 30 ในด้านเทคนิคความเข้าใจการบำรุงดิน การรู้จักนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาผสมผสานอยู่ระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.02, 3.03$) ได้หันมาใช้ปุ๋ยธรรมชาติมากขึ้นกว่าเดิม ระบบแผนปรับปรุง การเกษตร โดยเงินสนับสนุนจากโครงการผู้กองทุนพัฒนาหมู่บ้าน ในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา อยู่ระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.17$) ในระดับเดียวกันกับการพัฒนาระบบเหมืองฝาย แหล่งน้ำ ($\bar{X}=3.35$) ในด้านความต้องการพื้นที่ทำกินยังมีมากที่สุด ($\bar{X}=4.57$) จึงมีความขัดแย้งในการแข่งขันทรัพยากรที่ดินระหว่างหมู่บ้านอยู่บ้าง และกฎหมายยังมีผลค่อนข้างมาก ($\bar{X}=3.75$) เพื่อใช้แก้ปัญหานอกจากที่ให้องค์กรเครือข่ายชุมชนและชาวบ้านแก้ไขกันเอง อีกประการหนึ่งการดำเนินกิจกรรมโครงการ ที่เกี่ยวกับการป้องกันรักษาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ได้มีผลกระทบต่อการทำกินของชาวบ้านระดับที่มากตามไปด้วย ($\bar{X}=3.51$) ดังนั้นระดับการพึ่งพาตนเองในการพัฒนาพื้นที่ทำกินเอง ได้จึงมีระดับที่น้อย ($\bar{X}=2.15$)

เงื่อนไขความพร้อมของโครงการจัดการลุ่มน้ำน่านตอนบนหน่วยจัดการต้นน้ำสบสาย

1. ความเข้าใจต่อแนวคิด แนวปฏิบัติใหม่ของการพัฒนาโดยชุมชนมีส่วนร่วม และหน่วยเป็นผู้สนับสนุน ซึ่งแสดงเอกสารโครงการได้กล่าวไว้ว่า นโยบายกรมป่าไม้และนโยบายการจัดการลุ่มน้ำ ยังอยู่ระหว่างช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อ ทำให้เกิดมุมมอง(Focus)ที่มากขึ้น แม้ว่าหลักการต่าง ๆ ส่งผลให้ เกิดประโยชน์ต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อม แต่ก็มีปัญหาด้านความไม่เข้าใจและความขัดแย้งในแนวปฏิบัติของหลักการจากบนลงล่าง ในรูปของโครงการกิจกรรมส่งเสริมต่างๆ จากหน่วยงานของรัฐยังขาดการประสานงาน ในความเข้าใจแนวทางการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนและมักจะใช้กฎระเบียบกฎหมาย เป็นข้อบังคับหลักในการดำเนินงานไปจนกว่าจะเสร็จสิ้นโครงการ และหมดงบประมาณการคิดถึงต่อเนื่อง และการสร้างความยั่งยืนในการพัฒนาจึงแทบจะไม่มีในชุมชนเอง ความรู้สึกที่เป็นทางลบต่อหน่วยงาน และเจ้าหน้าที่ของรัฐจึงมีมาก และเป็นมาตลอดเวลา ทั้งสองฝ่ายคือผู้ให้และผู้รับจึงมุ่งความสำคัญไปที่ตัวผลตอบแทน ที่เป็นเม็ดเงินเป็นสำคัญ โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีการศึกษาน้อย ก็ยังมีปัญหาชุมชนถูกเอาเปรียบจากหน่วยงานนั้น ๆ ได้ ในความหมายโดยทั่วไปก็คือ การเกิดทุจริตการใช้จ่ายงบประมาณ และการไม่ตอบสนองของชุมชนต่อโครงการพัฒนาของรัฐบาลที่ผ่านมาส่งผลให้การพัฒนาชุมชนและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนจึงถูกจำกัดไปด้วย อันส่งผลลบต่อประสิทธิภาพการทำงานของชุมชนและ องค์กรเครือข่ายต่าง ๆ ด้วย

ตารางที่ 31 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานประชาชน เกี่ยวกับแนวคิดแนวปฏิบัติการพัฒนา โดยชุมชนมีส่วนร่วม

รายการความคิดเห็น	\bar{X}	SD
1. ประชาชนมีส่วนร่วมวางแผนโครงการ	2.70	.66
2. กิจกรรมมาจากความต้องการของชุมชน	2.04	.78
3. ชุมชนตั้งกฎระเบียบและหน้าที่ดูแลรักษาพื้นที่ป่าอย่างชัดเจน	4.22	.54
4. องค์กรบริหารท้องถิ่นให้ความร่วมมือกับกิจกรรมโครงการ	3.43	.53
5. ระดับความสำคัญของค่าตอบแทนในการร่วมทำงานกิจกรรมโครงการ	1.55	.64
6. ชาวบ้านพอใจและเต็มใจให้ความร่วมมือ	4.41	.63
7. ระดับที่คิดว่ากิจกรรมโครงการเป็นภาระและสร้างปัญหาให้ชุมชน	1.55	.64
8. ระดับที่ชาวบ้านส่งเสริมให้สมาชิกในครอบครัว ช่วยกันรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ของหมู่บ้าน	3.80	.62
9. ชาวบ้านพอใจต่อการอบรมของโครงการที่ให้ความรู้ด้านการพัฒนาผู้นำ	4.39	.58
10. ชาวบ้านพอใจที่เจ้าหน้าที่โครงการทำงานกับชุมชนอย่างจริงจัง	3.43	.64
11. ระดับต้องการให้โครงการดำเนินไปจนจบโครงการ(7ปี)	4.84	.46

ตามตารางที่ 31 ประชาชนมีส่วนร่วมวางแผนระดับปานกลาง($\bar{X}=2.70$) เพราะว่ากิจกรรมที่เป็นความต้องการของประชาชนอยู่ระดับน้อย($\bar{X}=2.04$) เนื่องจากระดับความเข้าใจนโยบายของประชาชนอยู่ระดับปานกลาง และการมีส่วนร่วมเข้าอบรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน ในช่วงก่อนเริ่มโครงการเนื่องจากไม่มีเวลา ขาดการถ่ายทอด เบื้องหน้าวิธีการ อบรมที่ชาวบ้านเคยได้รับจากหน่วยงานจากรัฐ และต้องการค่าตอบแทนจากการอบรม(วิชาชีพ ท่องวัดนา:อั้งแล้ว) ส่วนการได้รับความร่วมมือจากโครงการระยะปลาย ช่วงแรกระดับปานกลาง($\bar{X}=3.43$) และมีแนวโน้มที่ดีขึ้นหลังจากมีระบบขององค์กรเครือข่ายชุมชนเป็นผู้ประสานระหว่างองค์กรท้องถิ่นกับชุมชน ส่วนความเต็มใจและพอใจที่ให้ความร่วมมือระดับการมีส่วนร่วมมีมาก($\bar{X}=4.41$) และการต้องการค่าตอบแทนมีน้อย($\bar{X}=1.55$) ในการทำงานจริงๆ มีเพียงอาหารกลางวัน 1 มื้อเท่านั้น ไม่มีค่าจ้างงบประมาณส่วนนี้สนับสนุนมาจากDANCED และองค์การบริหารส่วนตำบลทั้งตำบลศรีภูมิและตำบลตาลชุม ระดับที่ชาวบ้านช่วยส่งเสริมให้สมาชิกในครอบครัว ช่วยกันรักษาหรือมีความตระหนักในการดูแลรักษาต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่อยู่ระดับมาก($\bar{X}=3.80$) ความพอใจในการให้การอบรมของเจ้าหน้าที่โครงการมีมาก($\bar{X}=4.39$) ส่วนความพอใจที่มี

เจ้าหน้าที่เข้าร่วมกับชุมชนอย่างจริงใจและจริงใจอยู่ระดับค่อนข้างมาก ($\bar{X}=3.43$) และความต้องการ ให้โครงการนี้ดำเนินไปจนกว่าจบสิ้นโครงการ 7 ปี มีสูงมาก ($\bar{X}=4.84$)

จุดอ่อนของเงื่อนไขแนวปฏิบัติในการดำเนินโครงการนี้ก็คือ การเปลี่ยนความรู้สึกแต่เดิมที่มีต่อหน่วยงานของรัฐ ที่ทำโครงการเข้าสู่ชุมชนต้องใช้เวลามาก และผู้ประสานงานชุมชนต้องทำงานหนักและจริงจังกับการเลือกใช้กลยุทธ์ในการเข้าหาชุมชนที่เหมาะสม จึงทำให้เกิดการมีส่วนร่วม

2. แรงจูงใจ ปัจจัยป้อนที่มีผลต่อการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของการเกิดความร่วมมือต่อการทำกิจกรรมของโครงการ และทำให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป ผู้ศึกษาได้ศึกษาจุดอ่อนของชุมชน เช่น ความต้องการที่ทำกิน เทคนิค ความรู้ทางวิชาการในการพัฒนาอาชีพ การเกษตร เงินทุนสนับสนุน ผู้ประสานงานที่ดีและสามารถหาแนวทางช่วยแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนได้ เป็นต้น

ตารางที่ 32 ค่าความถี่และร้อยละของประชาชนที่เห็นด้วยเกี่ยวกับแรงจูงใจให้ เกิดการมีส่วนร่วมในโครงการ

รายการความคิดเห็น	ความถี่ / ร้อยละ		
	ใช่	ไม่ใช่	ไม่แน่ใจ
1. ชาวบ้านชอบให้เจ้าหน้าที่โครงการเข้าไปในหมู่บ้านบ่อย ๆ	265 (100)	-	-
2. เครือข่าย “สาย-คัวะ-กำบ” ทำให้ชาวบ้านมีความสามัคคีกัน ดีขึ้น	265 (100)	-	-
3. ชาวบ้านชอบวิธีการเข้าถึงชาวบ้าน แบบของ โครงการและ ทำงานร่วมกันมากกว่าแบบหน่วยงานอื่น ๆ ที่เคยทำมาแต่ก่อน	203 (76.6)	-	62 (23.4)
4. ชาวบ้านไม่ชอบการบังคับให้ทำงานของโครงการ เป็นส่วนมาก	217 (81.9)	20 (7.5)	18 (6.8)
5. ชาวบ้านมาร่วมทำงานกับโครงการเนื่องจากผลประโยชน์ เป็นของชาวบ้าน	220 (83.0)	-	45 (17.0)
6. ชาวบ้านชอบความจริงจังและจริงใจจากการทำงานของเจ้า หน้าที่โครงการ	265 (100)	-	-

ตารางที่ 32 เป็นส่วนที่ต่อเนื่องและสอดคล้องจากเงื่อนไขข้อที่ 1 ตามข้อมูลตารางที่ 32 ดังกล่าวมาแล้ว แสดงให้เห็นว่า ชาวบ้านมีความพอใจที่เจ้าหน้าที่โครงการเข้าสู่หมู่บ้านบ่อยๆ เพราะต้องการให้มีส่วนช่วยประสานงาน ช่วยแก้ปัญหาและความรู้ต่าง ๆ เข้าไปสู่ชุมชน และ ความเห็นด้วยกับการมีองค์กรเครือข่ายชุมชน เพื่อเป็นตัวกลางช่วยแก้ปัญหาให้ ชุมชนร้อยละ 100 ส่วนในด้านวิธีการที่ชาวบ้านชอบก็คือ วิธีการที่เจ้าหน้าที่โครงการใช้เป็นกลยุทธ์ในการเข้าหาชุมชนอยู่ในเกณฑ์ที่สูงมากเช่นกัน ร้อยละ 76.6 เพราะ ชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่ชอบการบังคับให้เข้าไปร่วมทำงานในโครงการร้อยละ 81.9 และพอใจที่ได้ทำงานในกิจกรรมต่างๆที่เป็นผลประโยชน์ของชาวบ้านเองร้อยละ 83.0 และกลยุทธ์อีกอย่างที่เป็นแรงจูงใจให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมโครงการมากที่สุดอีกประการหนึ่งก็คือ การแสดงความจริงจังกับการทำงานและจริงจังกับชาวบ้านของเจ้าหน้าที่หน่วยงานโครงการร้อยละ 100 และผู้ศึกษานำเสนอความคิดเห็นในระดับเจ้าหน้าที่โครงการ และองค์กรหน่วยงานอื่นที่มีต่อสิ่งที่เป็นแรงจูงใจให้ชาวบ้านเกิดการมีส่วนร่วม ดังนี้

ตารางที่ 33 ค่าความถี่และร้อยละของเจ้าหน้าที่โครงการและองค์กรหน่วยงานอื่น ๆ ที่มีต่อสิ่งที่เป็นแรงจูงใจให้ชาวบ้านเกิดการมีส่วนร่วม

รายการความคิดเห็น	เจ้าหน้าที่โครงการ			องค์กร/หน่วยงานอื่นๆ		
	ใช่	ไม่ใช่	ไม่แน่ใจ	ใช่	ไม่ใช่	ไม่แน่ใจ
1. ชาวบ้านชอบให้เจ้าหน้าที่โครงการเข้าไปในหมู่บ้านบ่อย ๆ	20 (80.0)	2 (8.0)	3 (12.0)	16 (80.0)	-	4 (20.0)
2. เครือข่าย “สาย-ค้ำ-ก้ำบ” ทำให้ชาวบ้านมีความสามัคคีกันดีขึ้น	18 (72.0)	-	7 (28.0)	15 (75.0)	-	5 (25.0)
3. ชาวบ้านชอบวิธีการเข้าถึงชาวบ้านแบบของโครงการและทำงานร่วมกันมากกว่าแบบหน่วยงานอื่น ๆ ที่เคยทำมาแต่ก่อน	25 (100)	-	-	15 (75.0)	-	5 (25.0)
4. ชาวบ้านไม่ชอบการบังคับให้ทำงานของโครงการเป็นส่วนมาก	17 (68.0)	5 (20.0)	3 (12.0)	15 (75.0)	-	5 (25.0)
5. ชาวบ้านมาร่วมทำงานกับโครงการเนื่องจากผลประโยชน์เป็นของชาวบ้าน	25 (100)	-	-	20 (100)	-	-
6. ชาวบ้านชอบความจริงจังและจริงจังจากการทำงานของเจ้าหน้าที่โครงการ	25 (100)	-	-	20 (100)	-	-

ตารางที่ 33 เจ้าหน้าที่โครงการได้ให้ความคิดเห็นในระดับความถี่มากที่สุดที่เห็นด้วยร้อยละ 100 คือ ชาวบ้านชอบวิธีการที่เข้าถึงชุมชนแบบไปทำงานร่วมกัน มีความจริงใจและจริงจังกับการทำงานของเจ้าหน้าที่อีกอย่างหนึ่ง เจ้าหน้าที่ยอมรับว่าชาวบ้านยอมมีส่วนร่วม เพราะเป็นประโยชน์ของพวกเขาเอง ส่วนการที่เจ้าหน้าที่เข้าไปหมู่บ้านบ่อย ๆ อยู่เกณฑ์ที่มากร้อยละ 80 ชาวบ้านพอใจที่มีองค์กรเครือข่ายชุมชนระดับค่อนข้างมากร้อยละ 72.0 และที่เห็นด้วยว่าชาวบ้านไม่ชอบการบังคับให้ทำงานอยู่ระดับปานกลางร้อยละ 68.0 เพราะเจ้าหน้าที่ยังเห็นว่ายังมีอยู่บางส่วนที่ยังต้องใช้กฎหมาย มาร่วมกับการทำงาน และความคิดเห็นขององค์กรและหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ก็อยู่ในเกณฑ์เดียวกัน

เห็นได้ว่าภาพรวมแล้วทั้ง 3 กลุ่มอยู่ระดับใกล้เคียงกัน นอกจากในด้านกลยุทธ์ที่ใช้เป็นแรงจูงใจแล้ว การสนับสนุนงบประมาณโดยผ่านกองทุนพัฒนาหมู่บ้าน และการได้มีบทบาทมีส่วนร่วมในกิจกรรม ก็เป็นแรงจูงใจอย่างหนึ่ง ที่ทำให้ชาวบ้านสนใจที่ร่วมในกิจกรรมนั้นด้วยเช่นกัน ตามค่าเฉลี่ยจากตารางที่ 34 ต่อไปนี้

ตารางที่ 34 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของประชาชนเกี่ยวกับแรงจูงใจจากกิจกรรมโครงการ

รายการความคิดเห็น	\bar{X}	SD
1. แผนการปรับปรุงการเกษตรโดยผ่านกองทุนช่วง 3 ปี	3.17	.54
2. การสนับสนุนแก้ปัญหาภัยแล้ง	3.10	.60
3. การแก้ปัญหาความขัดแย้งเรื่องแย่งที่ทำกิน	3.75	.62
4. ระดับที่ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการรักษาแหล่งน้ำ ป่า ด้วยตนเอง	4.22	.74
5. ชาวบ้านมีส่วนร่วมวางแผนการใช้ที่ดิน โดยมีเจ้าหน้าที่โครงการเป็นที่ปรึกษา	2.69	.77

จากตารางที่ 34 พบว่าสิ่งที่เป็นแรงจูงใจที่สำคัญ คือ การช่วยแก้ปัญหาที่สำคัญ ๆ เป็นสิ่งที่ต้องการของชุมชน การปรับปรุงการเกษตร การแก้ปัญหาภัยแล้ง การแก้ปัญหาความขัดแย้งการแย่งที่ทำกิน แก้ปัญหาด้านการดูแลสุขภาพทรัพยากรธรรมชาติป่าและน้ำ อีกประการหนึ่ง การแก้ปัญหาการวางแผนพัฒนาการใช้ที่ดินในชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด ค่าเฉลี่ยทั้งหมดอยู่ตั้งแต่ช่วงปานกลางถึงมาก

3. ด้านระยะเวลา จากการศึกษาด้านกระบวนการดำเนินงานพบว่า เวลา หรือระยะเวลา ก็เป็นองค์ประกอบและเงื่อนไขหนึ่ง ที่ทำให้เกิดปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน ในส่วนสำคัญของการศึกษาได้กำหนดไว้ระยะเวลาที่มีผลต่อการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่โครงการได้ดังนี้

3.1 ระยะเวลาของเจ้าหน้าที่โครงการที่พึงร่วมโครงการทำให้การปฏิบัติงาน ไม่เกิดความคล่องตัว ทำให้มีปัญหาในด้านการประสานงานและการสนับสนุน เช่น เรื่องการจัดหา อุปกรณ์เครื่องมือ ที่ใช้ใน พื้นที่ให้เกิดประสิทธิภาพต่อกิจกรรมโครงการได้

ตารางที่ 35 ค่าความถี่และร้อยละของเจ้าหน้าที่โครงการเกี่ยวกับระยะเวลาที่ร่วมดำเนินโครงการ

จำแนก	รายการ	ความถี่	ร้อยละ
ระยะเวลาที่ ร่วมดำเนิน งานโครง การ	1. น้อยกว่า 1 ปี	3	12.0
	2. 1 ปี	1	4.0
	3. 2 ปี	1	4.0
	4. 3 ปี	12	48.0
	5. 4 ปี	7	28.0
	5 ปี ขึ้นไป	1	4.0
ความเหมาะสมของระยะ เวลาดำเนิน โครงการ	1. มากเกินไป	-	-
	2. เหมาะสม	9	36.0
	3. น้อยไป	16	64.0

ตารางที่ 35 มีเจ้าหน้าที่ร้อยละ 48.0 และเป็นส่วนใหญ่ของกลุ่มตัวอย่างที่ทำงาน 3 ปีกับโครงการนี้ ทำงาน 4 ปี มีร้อยละ 28.0 น้อยกว่า 1 ปี ร้อยละ 12.0 และ 1 ปี 2 ปี และ 5 ปี ขึ้นไป มีร้อยละ 4.0 ทั้งนี้การศึกษาไม่ได้รวมเวลาที่เจ้าหน้าที่ได้ร่วมกับโครงการอื่น ๆ มาแล้วศึกษาเฉพาะเวลาที่ร่วมกับโครงการจัดการลุ่มน้ำน่านตอนบน เท่านั้น จึงพบว่าเจ้าหน้าที่โครงการได้เข้าร่วมทำงานกับโครงการนี้ ตั้งแต่เริ่มดำเนินงานระยะแรกเป็นส่วนใหญ่ และในด้านความเหมาะสมของระยะเวลาดำเนินงาน เห็นว่าน้อยเกินไปร้อยละ 64.0 เห็นว่าเหมาะสม ร้อยละ 36.0 ดังนั้นระดับของเจ้าหน้าที่โครงการเห็นว่าเวลาดำเนินงานระยะแรกนี้ ยังสร้างความพร้อมต่อการเตรียมงานและดำเนินงานได้ ไม่เท่าที่ควร

3.2 ระยะเวลาร่วมดำเนินงานของประชาชนในพื้นที่โครงการ

ตารางที่ 36 ค่าความถี่และร้อยละเกี่ยวกับระยะเวลาเข้าร่วมดำเนินงานกิจกรรมโครงการ
ของประชาชน จำนวน 265 คน

จำแนก	รายการ	ความถี่	ร้อยละ
ระยะเวลาที่ร่วม ดำเนินงานโครง การ	1. น้อยกว่า 1 ปี	2	0.8
	2. 1 ปี	4	1.5
	3. 2 ปี	23	8.7
	4. มากกว่า 3 ปี	236	89.1
ความเหมาะสม ของระยะเวลา ดำเนินโครงการ	1. มากเกินไป	-	-
	2. เหมาะสม *	76	28.7
	3. น้อยไป	189	71.3

ตารางที่ 36 ประชาชนส่วนใหญ่ร้อยละ 89.1 มีส่วนร่วมงานโครงการมากกว่า 3 ปี 2 ปี ร้อยละ 8.7 1 ปี ร้อยละ 1.5 น้อยกว่า 1 ปี ร้อยละ 0.8 จากการสอบถามและการให้ความคิดเห็นมีเหตุผลมาจาก เพิ่งกลับมาจากการทำงานรับจ้างต่างท้องถิ่น แต่นับว่าส่วนใหญ่ของกลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมกิจกรรมและมีส่วนสอดคล้องกับเจ้าหน้าที่โครงการก็ต่อต่างก็มีประสบการณ์ในตอนเริ่มโครงการนี้เช่นกัน ในด้านความเหมาะสม ประชาชนเห็นว่าน้อยเกินไปร้อยละ 71.3 เห็นว่าเหมาะสมแล้วร้อยละ 28.7 และมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกับเจ้าหน้าที่โครงการเช่นกัน

3.3 ระยะเวลาร่วมดำเนินการขององค์กรหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ตารางที่ 37 ค่าความถี่และร้อยละเกี่ยวกับระยะเวลาเข้าร่วมดำเนินงานกิจกรรมโครงการ
ขององค์กร/หน่วยงานอื่น ๆ จำนวน 20 คน

จำแนก	ความคิดเห็น	ความถี่	ร้อยละ
ระยะเวลาที่ร่วม ดำเนินงานโครง การ	1. 1 ปี	4	20.0
	2. 2 ปี	9	45.0
	3. 3 ปี	6	30.0
	4. 4 ปี	1	5.0

ตารางที่ 37(ต่อ) ค่าความถี่และร้อยละเกี่ยวกับระยะเวลาเข้าร่วมดำเนินงานกิจกรรมโครงการ
ขององค์กร/หน่วยงานอื่น ๆ จำนวน 20 คน

จำแนก	ความคิดเห็น	ความถี่	ร้อยละ
ความเหมาะสม ของระยะเวลา	1. มากเกินไป	14	70.0
	2. เหมาะสม	6	30.0
ดำเนินโครงการ	3. น้อยไป	-	-

ตารางที่ 37 เจ้าหน้าที่องค์กร หรือ หน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องร้อยละ 45.0 มีส่วนร่วม
ประมาณ 2 ปี ร้อยละ 30.0 ได้ร่วมงาน 3 ปี ร้อยละ 20.0 ได้ร่วมงาน 1 ปีและร้อยละ 5.0 ได้ร่วม 4 ปี
หมายความว่า เป็นเจ้าหน้าที่ที่อยู่ในพื้นที่โครงการมาก่อน โครงการเริ่มต้นระยะแรกได้มีส่วนร่วม
ในการประชุมวางแผนเตรียมการ และส่วนใหญ่ที่ได้ร่วมงาน 1-2 ปี นั้น ด้วยเหตุการณ์โยกย้าย
เปลี่ยนสถานที่ทำงานตามระบบราชการโดยทั่วไป และในกลุ่มตัวอย่างนี้มีผลต่อโครงการด้าน
การประสานงานในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในเชิงบริหารจัดการมากกว่าลงปฏิบัติในพื้นที่และ
ในส่วนของความเหมาะสมให้ความเห็นว่า มีระยะเวลาน้อยเกินไป ร้อยละ 70.0 ที่เห็นว่าเหมาะสม
มีร้อยละ 30.0

การศึกษาได้นำข้อมูลพื้นฐานจาก 3 กลุ่มตัวอย่าง ผนวกกับการศึกษาเอกสารการดำเนิน
โครงการ ตามเสนอในด้านกระบวนการและสรุปความคิดเห็นอิสระในแบบสอบถามตอนที่ 4 ของ
3 กลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นเชิงเสนอแนะ แล้วพบว่า ในส่วนของเงื่อนไขทั้ง 3 ด้านมีสาระสำคัญ ดังนี้

1) ด้านแนวคิดและแนวทางปฏิบัติการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม ในระดับเจ้าหน้าที่โครงการ
และองค์กรหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง เห็นควรว่าควรเปลี่ยนยุทธวิธีการฝึกอบรม ต้องเลือกกิจกรรม
ที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย.....การประสานงานกับองค์กรและหน่วยงานอื่นให้เข้มข้นกว่าเดิม
การสร้างควมมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาต้องคำนึงถึงพื้นฐานทาง เศรษฐกิจ สังคมของ
ชุมชนรวมไปถึงขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมของชุมชน การให้ความสำคัญแก่องค์กรเครือข่ายชุมชน
และให้ระยะเวลาในการสร้างการมีส่วนร่วมต่อการทำกิจกรรมใดๆของโครงการ

..... ในความคิดเห็นของประชาชน พบว่าเวลาในระยะเริ่มต้นและการดำเนินงานในระยะแรก
ควรจะมีมากกว่าที่ดำเนินการอยู่ เพราะชาวบ้านและชุมชนยังมีความเข้าใจในด้านการพัฒนาอย่างมี
ส่วนร่วมได้ไม่ดีพอ และยังมีชาวบ้านและผู้นำชุมชนส่วนหนึ่งที่คิดว่า กิจกรรมต่างๆ เกี่ยวกับการ
รักษาดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นหน้าที่ของรัฐเท่านั้นจึงทำให้ไม่เกิดความพร้อม
ต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน

2) ด้านแรงจูงใจ พบว่าในส่วน of ประชาชนหรือชาวบ้าน ต้องการให้ช่วยแก้ไขปัญหาคู่ชุมชนได้แก่ ที่ทำกิน ความขัดแย้งเรื่องที่ทำกิน การพัฒนาการเกษตร การทำอาชีพเสริมรายได้ ปัญหาการจัดการทรัพยากรน้ำ แหล่งน้ำ ระบบน้ำใช้การเกษตร รวมทั้งการพัฒนา ระบบน้ำประปาหมู่บ้าน ว่าควรมีความเท่าเทียมกันของหมู่บ้านในพื้นที่โครงการ เช่นมีปัญหาระบบและการเก็บค่าใช้น้ำที่ต่างกัน บางแห่งเดือนละ 5 บาทเหมาจ่าย บางแห่งเก็บตามมิเตอร์และบางแห่งเหมาจ่ายเดือนละ 25 บาท เป็นต้น ผู้ศึกษาได้พูดคุยกับชาวบ้านพบว่า ปัจจัยด้านสาธารณูปโภคพื้นฐานก็เป็นแรงจูงใจอย่างหนึ่ง ที่สามารถทำชาวบ้านให้เห็นศักยภาพของเจ้าหน้าที่โครงการ ด้านการจัดการประสานงานและจริงจัง จริงใจต่อการทำงานเพื่อชุมชน

3) ระยะเวลา สอดคล้องกับแนวทางปฏิบัติการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนตามที่เสนอมาแล้วนั้น ในความคิดเห็นของแต่ละกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่มเสนอแนะสอดคล้องกัน เห็นว่า ระยะเวลาเตรียมความพร้อมสู่การดำเนินโครงการมีน้อย ตั้งแต่ขึ้นตอนก่อนดำเนินการจนมีผลกระทบ ถึงระยะเวลาดำเนินกิจกรรมโครงการระยะแรก เพราะการเตรียมชุมชนให้มีความพร้อมจำเป็นต้องใช้เวลาพอสมควร